

SLEKT OG DATA

Medlemsblad for DIS-Norge, Slekt og Data

Årgang 24 nr. 3 2013

Plutselig same
Isbjørner i gata
Drept på MyHeritage

Leder

Det lukter høst

Plutselig en dag er det noe annet i luften, en lukt av høst. Det er ikke den samme sommervarmen som ligger bak, det er klare tegn på at vi er på vei inn i en ny årstid og om noe tid kommer det snø og dekker alle minnene om både høst og sommer.

Men for oss slektsforskere er dette gode nyheter, det gir oss igjen muligheten til å ta fram slektsprogrammet og med god samvittighet forsikre andre om at vi har en flott og nyttig hobby.

For meg starter denne perioden gjerne med de svenske slektsforskerdagene. Det pleier å finne sted siste helgen i august. I år var arrangementet lagt til Köping, omtrent midt mellom Karlstad og Stockholm. Vi reiste en gjeng fra DIS-Norge med buss og arrangerte stand for å hjelpe svensker med nordmenn de hadde kommet over i sin slektsforskning. Vi er naboland med en lang felles grense, men forskjellene for oss slektsforskere er ganske store. Svenskene har sine husforhørs lengder der presten årevisst noterte familiene på rett bosted og med mange detaljer om deres kristendoms kunnskap. Mange prester var også flinke til å notere hvor de som ikke lenger var listet opp hadde dratt sin vei eller om de var døde.

Dette er svært nyttige bøker, men her i Norge finner man normalt ikke slikt. Så da spør svenskene om hvor de skal begynne. Svaret er oftest folketellinger for å prøve og lokalisere personen med et søk eller fler.

Mange gikk fornøyd fra en av våre hjelpere, men mange hadde dessverre ikke nok informasjon med seg til at vi kunne finne fram. Der er svensker og nordmenn ganske like, den nyttige informasjonen er gjerne kjent, men den «ligger hjemme».

Vi må kunne si at vår aktivitet på slektsforskerdagene er en bigesjeft. De mange tilbyderne er de som hjelper til på forskjellige måter i Sverige. En av våre deltakere syntes nok at han fikk god uttelling etter Köpingoppholdet. Han dro hjem med to nye generasjoner i anetrete.

Det er en god følelse å tilbringe en hel helg sammen med slektsforskere fra de nordiske land. Vi har en felles interesse, men prater om utrolig mange ting. Dette skaper også resultater. Et konkret eksempel på dette er Grensetreff som i år arrangeres av oss i Trondheim. Dette er i samarbeid med Sveriges Släktforskarförbund. Også de regionale DIS-organisasjonene på begge sider av grensen er involvert.

Dette er et konkret resultat av nordisk samarbeid og et tiltak som er åpent for alle interesserte.

Når dette leses er vi rett i forkant av vår egen slektsforskerdag. Vi er som kjent godt spredd utover landet og tilbyr noe for interesserte på mer enn 30 steder.

Neste år skal svenskene samles i Karlstad, en by som også spiller en rolle i norsk historie. Alle som har aner i nabolandet vil ha utbytte av å delta på en slik slektsforskerdag, så sjekk kalenderen din og følg med på DIS-Norges hjemmeside. Der vil det komme informasjon om denne aktiviteten og de muligheter som vil bli lagt til rette for norsk deltakelse.

Lykke til med nordisk slektsforskning.

Torill Johnsen
leder

Foto: Aina Johnsen Rønning

Medlemsblad for DIS-Norge, Slekt og Data. Utkommer med 4 nummer pr år
Abonnement for bibliotek og liknende institusjoner kan tegnes for kr 410,- pr år
Annonser kan tegnes ved henvendelse til Jannicke Isaksen; telefon 41 41 44 40; e-post jannickeisaksen@gmail.com

DIS-Norge, Slekt og Data
Post/besøksadresse:
Øvre Slottsgate 2B, 0157 Oslo
Telefon: 22 42 24 00
www.disnorge.no
Redaktør:
Aina Johnsen Rønning,
slekt-og-data@disnorge.no

Neste nummer sendes ut i midten av desember 2013. Siste frist for levering av stoff er 4. november 2013
Opplag: 9 900
Produksjon og trykk: Aktiv Trykk AS/
Gamlebyen Grafiske AS
Design: Grongstad Grafiske
ISSN 0803-0510

Redaktørens leder

Å være slektsforsker er ingen beskyttet tittel. Så er det også bare en håndfull mennesker som lever av å være «profesjonell slektsforsker», det vil si at de tjener til livets opphold ved å slektsforske for andre. Selv om mange blir hekta på slekt, er ikke betalingsvilligheten i markedet så stor – enda. Et tøft yrkesvalg, med andre ord.

Kan man ha patentrett på kunnskap? Naturligvis ikke. Selv om man som en tommelfingerregel alltid bør oppgi kilde, er historisk faktakunnskap offentlig tilgjengelig, også for profesjonelle og ikke-profesjonelle slektsforskere. Det er jo noe av det deilige med lokalhistorie og slektshistorie – man kan fråtse i den. Klippe og lime fra historiebøkene, avisene, kirkebøkene og familiehistoriene. Sammen kan det gi et godt bilde av en person, en familie eller en gårdshistorie.

I hvert eneste nummer i Slegt og Data maser vi om at du må oppgi kilder i slektsprogrammet ditt – alltid! Hovedårsaken til det er at informasjonen må være verifiserbar for deg selv

og andre – i all fremtid. Ikke klipp og lim inn andres opplysninger uten å sjekke originalkildene. Og for all del – ikke publiser noe som du ikke har sjekket en ekstra gang. I verste fall risikerer du å ta livet av fullt oppegående slektninger, og er det noe som tas ille opp, så er det å lese om sin egen død på nett eller i aviser...

Aina Johnsen Rønning
redaktør

Foto: Tord Rønning

Forsiden

«Førr vi har isbjørna i enga, og vi kjøpe med træpænga. Ja vi e et sabla gjeng!» synger Unit Five i sangen «Nordlending» fra plata Æ e' nordlending æ! . Som nordlending har jeg sunget den siden jeg var lita jente, men jeg trodde det bare var skryt og løgn. Overraskelsen var stor da jeg kom til Polarmuseet i Tromsø og fikk vite at jovisst, isbjørner hadde gått i gatene i Tromsø. Les mer om hvorfor i dette nummeret av Slegt og Data.

Isbjørn i gata: Fotograf Adnan Icagic/Tromsø Museum Universitetsmuseet

Innhold

Isbjørner i gata	4
Plutselig same	10
Karttjenester	14
Fattig og umyndiggjort	16
De første nordmenn	24
Fra Rygge til Sydhavet	40
Drept på My Heritage	46

Fangsttradisjonen har stått sterkt i generasjoner i Tromsø. Lena Aarekol tar et godt grep i museets harpun.

Fangstmenn tok ofte med seg isbjørnunger til mødre de hadde drept. Ungene ble solgt til dyreparker, men først fikk de mye oppmerksomhet i Tromsøs bygater.

Isbjørner i gata

AV AINA JOHNSEN RØNNING, FOTO: AINA RØNNING OG TROMSØ MUSEUM UNIVERSITETSMUSEET

Det er slett ingen myte at det har gått isbjørner i gatene i Tromsø. Polarhistoriens dagbøker plukkes nå frem, og gis videre til elever ved videregående skoler i Troms.

Flere hundre dagbøker er bevart fra polfarere, fangstmenn og andre som tok den farefulle ferden til polare strøk. Særlig er tilfanget stort blant de som reiste ut på 1930-tallet, men man kan også finne førstehåndsfortellinger som er tre hundre år gamle.

Polarmuseet jobber nå med et skoleprosjekt som skal lanseres til neste

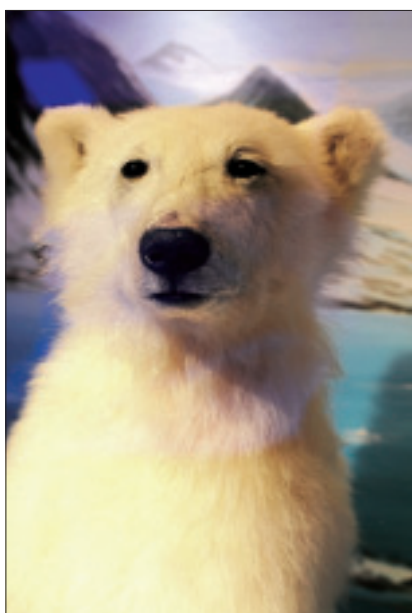
vår. Da skal dagbøkene ut fra hyller og montre, og spres ut til de videregående skolene i fylket. Ungdommen skal bli bedre kjent med sin egen historie, og de skal lære kildekritikk. Det er nemlig ikke bare dagbøkene som polarfarerne etterlot seg. Mange renskrev dagbøkene da de kom hjem, noen omskrev dem og ga dem ut som bøker, og mange av dagbøkene er blitt viktige kilder for biografer og historikere som har skrevet om ferdene nordover. Dermed kan ungdommene lære kildekritikk på gamlemåten – ved å sammenligne håndskriften med blyant i små dagbøker med frostska-

der, med bøker og biografier som ble utgitt senere. En viktig lærdom, særlig for historieelever som tar kildekritikk som en viktig del av historiefaget.

Blod og tårer

Elevene kommer nok imidlertid til å fokusere mer på selve historiene i dagbøkene. Det er nemlig ikke små strabaser disse polfarerne gjennomgikk – under langt hardere og farligere kår enn dagens eventyrere opplever. En del av dagbøkene ble til og med funnet etter forfatternes død, og det er hjerteskjærende å lese om deres håp, drømmer og lidelser.

– Nansens bøker ble gitt ut og denne litteraturen var godt kjent blant

både ekspedisjoner og fangstmenn. Fangst- og ekspedisjonsdagbøker ble gjerne skrevet med tanke på at de senere ville bli lest. Dermed ble de nok skrevet litt annerledes enn dagens dagbøker, som ikke er ment for andres øyne. Ungene skal få bryne seg på hvordan polfarerne har tolket og pyntet på tingene. Det handler om å lære seg å bruke kilder – om å ha en kritisk distanse til det man leser. Man skriver naturligvis annerledes om det er en dagbok som er ment for å bli lest senere, sier Lena Aarekol ved Polarmuseet.

Jul og Halloween

Skoleelevene skal blant annet bli godt kjent med Wanny Woldstad - den første kvinne som overvintret som fangstmann på Svalbard. Hun overvintret fem ganger, og man har både dagbøkene hennes – og boka hun selv skrev etter fangsteventyret. Her får

elevene mye å bryne seg på. Dagbøkene er ikke lett å lese, de er skrevet på dialekt, - med blyant. Dagbøkene er ikke transkriberte, med unntak av desember 1933, som museet brukte som julekalender i fjor.

Det er ikke bare historien til Woldstad som er spennende, damen er spennende i seg selv.

– Dette er en av de få kvinnene som faktisk jakter selv på denne tiden. Hun var Tromsøs første kvinnelige taxisjåfør, og hun var medlem av skytterlaget. Det var når hun kjørte rundt med andre polfarere, at hun hørte historiene deres og fikk lyst til å dra ut selv, sier Aarekol.

Museet har allerede vært kreativt når det gjelder å få spredt Woldstad og de andre polfarernes historier. I tillegg til å gjøre dagbokinnslag om til julekalender, har de arrangert Halloween-kveld på museet, under tittelen: «Døden på Polarmuseet». Der

fortalte man historier fra virkeligheten som kan gi selv de tøffeste guttene frrysninger på ryggen. Om polarfarere som kom bort fra hverandre, som ble spist av isbjørn, som seilet månedvis rundt i drivisen, og om desperate helter som måtte koke mose for å ha noe å spise. Mange gikk det ikke bra med, for å si det sånn.

– Dette er temaer som fanger mange. Selv om det er lenge siden, så handler det om mennesker. Når man begynner å lese disse dagbøkene, ser man at det er spennende – og morsomt skrevet. Man hadde mye galgenhumor, sier Aarekol.

Store ekspedisjoner

Aarekol får ofte slektsforskere innom museet, som er på jakt etter polfarere i egen slekt. Særlig i Nord-Norge er familiene klar over det, dersom de har en forfar som var med på en ekspedisjon. Det er noe man er stolt av, og

har pratet om i generasjoner. Mange blir skuffet over å ikke finne noe materiale etter polfarerne, men det finnes steder å lete.

Mange av de første fangstturene i Arktis var store ekspedisjoner med et stort mannskap. Disse ekspedisjonene endte ofte tragisk, siden man ikke visste så mye om hvordan man skulle overleve i nordområdene. Etter hvert kopierte man russernes fangsttradisjoner på Svalbard. Man lærte å bygge små satellittstasjoner en dagsmarsj unna hovedstasjonene på Svalbard, slik at man kunne jakte rundt dem og ha mer suksess med jakten. Man lærte også av urbefolkningen i nord, av inuitter, samer og andre som visste at man måtte spise ferskt kjøtt, bær og skjorbukurt for å unngå skjorbuk, som var den største faren. Man lærte å bygge små hovedstasjoner og satellittstasjoner på Svalbard, slik at man kunne jakte rundt dem og ha mer suksess med jakten.

Norsk Polarhistorisk museum har en oversikt over de forskjellige ekspedisjonene på nettsiden sin, der det ofte

nevnes alle de som deltok på ekspedisjonene. Fangstmennene på Svalbard er det dårligere oversikt over, men det finnes statistikk. Dessuten er det gitt ut en del dagbøker, på Vågemot forlag. Frammuseet har også gitt ut en del dagbøker fra polarekspedisjoner. Nasjonalbiblioteket har et digitalisert arkiv med dagbøker, brev og beretninger. Polarmuseets arkiv er ikke digitalisert. Norsk Maritim Museum er også et sted man kan lete, dersom man har hørt at man har en polarhelt i familien.

– Det var mange, særlig her i Nord-Norge, som hadde vært på fangst i ishavet. Det er en sterk bevissthet rundt dette her nord. Mange blir skuffet over å ikke finne noe her, men om man vet navn på båten, ekspedisjonen eller andre som deltok, er det større sjanse for å finne dagbøker og annet, sier Aarekol velvillig.

Eventyrlyst

For de som deltok i selfangsten var det ofte penger som var motivasjonen. Polarekspedisjonene og fangst på

Svalbard var det vanskeligere å gjøre seg rik på, så her var det ofte eventyrlyst som dro folk. Og, et eventyr var det. Selv i Tromsø by fikk man en smak av Kvitebjørn kong Valemon. Fangstmenn som hadde skutt en isbjørnmor med binne, tok med seg isbjørnungene til ishavsbyen. Der gikk de rundt med dem i gatene – i bånd som en vanlig hund. Ungene ble etter hvert solgt til dyreparker lengre ned i Europa, men det var nok stor stas å vise frem en levende kosebamse i bygatene. En binne og ungen ble til og med buret inn ved Tromsø museum og vist frem til folk, men det var et eksperiment som gikk galt. Binna klarte å bryte seg løs, og etter en liten tur i friluft i Tromsø, prøvde de å svømme hjem igjen. Binna og ungen ble skutt, og det var nok eneste gang en voksen isbjørn var å se i byen.

Her kan du se en video om isbjørnene som bodde i Tromsø: <http://vimeo.com/45841874>

Vågemot miniforlag har trykket opp flere av dagboknotatene til fangstmennene. Serien heter «Svalbardminner».

Sørsame fra Fosen

AV MORTEN RYAGER

Som mange andre begynte jeg så smått å forske litt på slekten i 2010, motivert av offentliggjøringen av folketellingen i 1910 og TV-programmene «Hvem tror du at du er?». Det har vært mange overraskelser underveis.

Gjennom en kontakt på en DIS-side fant jeg tidlig min tippoldemor, Sofia Lydia Thoresen, født i Åfjord 17. juli 1832. Overraskelsen her var at dette også er min svigerfars fødested. Derfor hadde jeg bygdebøkene for Åfjord og Jøssund lett tilgjengelig. Hennes foreldre var Thore Haagensen og Sara Hansdatter.

Sara, født 11. april 1808, var omtalt i bygdeboka bind 2 under Hellesvika, og det var der den store overraskelsen kom. Sammen med «husmenn, strandsittere og noen innerster» er nevnt «finnefamilien» Hans Sivertsen og Sofie Andreassen, med barna Maria, Sara, Anne Maria og Sivert Andreas. Min tipp-tipp oldemor var altså sørsame. Hans Sivertsens foreldre er også nevnt i bygdeboka, i bind 1 under Fosmoen, underlagt prestegården:

«En finnefamilie, Sivert Andersen og kone Maren Kristine Mortensdatter, var i 1787 på Fosmoen, idet de i januar dette år hadde en datter Sophie til dåpen. Ingen av dem nevnes ellers i Åfjorden. De hadde vel søkt ned fra fjellet til bygden for å få sin datter døpt.»

Dette viser også hvorfor slektsforskningen blir problematisk, nomadelivet gjør at kirkelige handlinger foretas på det stedet man oppholder seg. Fad-

derne er gjerne folk på gården. Kan det være fungerende jordmor som blir gudmor? For å komme noe særlig videre var det behov for hjelp.

Hjelpen kom noen måneder senere, etter et google-søk. Den kom i form av et høringsnotat til «NOU 2007:13 Den nye sameretten», skrevet av Arvid Jåma. Notatet gir i tillegg til å vise lang bruk/fast bosetting i området, oversikt over mange slekter i området. Her er det blant annet skrevet om Saras morfar, Andreas Mortensen:

Andreasbakkan (Verran i grensa til Åfjord)

Andreas Mortensen med familie er registrert i «Sandsætter Alminding» under Grønli (Andreasbakkan) ved folketellinga i 1801. Andreas var født omkring 1724 og døde 12.2.1804 i «Rørvig» i Stadsbygd(Rissa). Hans kone Maren Nielsdtr. var født i 1740. Det er mulig hun er født i Stadsbygd p. g., for «13.7.1740 døper Niels Find sin datter Maren». Det opplyses videre at hennes mor het Lisbeth.

Andreas Mortensen og Maren Nielsdtr. hadde 5 barn: Morten f 1770, Martha f 1773, Sophie f.1776, Lars f.1780 død i 1802 gravlagt i Verran, Niels f.1783 og død i 1802. Deres datter Sophie blir gift med samen Hans Sivertsen (fin) fra Ørland-Bjugnområdet De får flere barn:

Maren Kristine f 12.4.1803, døpt i Ørland 1.pinsedag., Marie f.?, gravlagt 3.5.1807 i Åfjord «død på gaarden Barset», Sara f 11.4.1808, døpt i Bjugn., Anna Maria døpt 2.pinsedag 1811. Familien hadde da opphold ved

Tiltrum. Ligger nord for Lysøysund i Bjugn., Sivert Andreas døpt 1814.

Kona Sophie ble enke, for i 1827 oppgir sognepresten i Åfjord til prosten at «finnefamilien Sophie Andreasdatter og børn som her bor midt i Bøygden, har kun en halv lett, fremkommelig Mill til Jøssund kirke».

Foreldre til Hans Sivertsen var: Sivert Andersen og Maren Kristina Mortensdtr. Maren Kristina Mortensdtr konfirmeres i Åfjord våren 1763. Disse hadde også en datter Sophia for «2. søndag etter Epiphania 1787 døpes finnefolks Sivert Andersen, Fosmoes ægte p. b. Soma».

Andreas Mortensen med familie hadde sitt faste tilholdssted på Andreasbakkan som den blir kalt i dag. På et tidspunkt ble Andreas vel tvunget til å få dette i mer formelle former. Derfor søker han om å få feste stedet. Senere grensebeskrivelser gir et ganske godt inntrykk av at Andreas Mortensen fikk feste over et betydelig stort landområde. Spesielt interesserte kan gå inn på Nrks nettsider og se på «Der ingen skulle tru at nokon kunne bu» fra 25.11.2012. Her fortelles det om Klara og Einar Hårstad ved Lysvatnet. Det var i dette området Andreas fikk festerettigheter årene 1791–1802.

Kanskje kan fremveksten av DNA-forskning gi oss mer eksakte svar. Sara var min mormors-mormors mor. Jeg har derfor arvet henne mitokondrie DNA, og jeg har nylig sendt inn DNA-prøve til FTDNA (Family Tree DNA). Noe skal man jo ofre på vitenskapens alter.

Fotograf: Osvald Steen Jacobsen. Perspektivet Museums fotosamling

Suksess med Flickr

Perspektivet museum i Tromsø har hatt en enorm respons på de historiske bildene de har lagt ut på Flickr. Motivasjonen er ikke bare å glede slektsforskere og andre historieinteresserte.

Museet trenger nemlig hjelp til å navngi alle de har fotografier av. Og, hjelp får de. Brukerne gir til og med beskjed dersom bildene er lagt ut speilvendt...

Mange museer velger Digitalmuseet når de

skal legge ut sitt historiske materiale. Perspektivet museum i Tromsø valgte den gratis billeddelingstjenesten Flickr.

– Dette diskuteres det mye rundt i museums-norge, sier Aslaug Eidsvik, som er administrativ leder ved museet.

– Vi er opptatt av at det skal være effektivt å legge ut. I tillegg er det en bonus at Flickr er stort over store deler av verden.

6000 bilder

Perspektivet museum fikk penger av Sparebankstiftelsen til prosjektet, og en person skal i to år legge ut så mye som mulig av museets samling, som også inkluderer fotosamlinger fra det tidligere Tromsø Bymuseum, samt større og mindre samlinger av nyere dato. Foreløpig er det lagt ut 6000 bilder fra 1890-1960. Responsen har vært enorm. Museet har hatt svimlende 1 400 000 treff på Flickr i løpet av ett år – det vil si fra 1500 til 12000 treff hver dag. Museet merker på trafikken dersom noen kommer over et spesielt bilde som de sprer på sosiale medier. Nettopp engasjement fra publikum er det museet er ute etter.

–Vi prioriterer de eldste bildene først, og her er det mange vi ikke vet navnet på, av de som er avbildet eller portrettert. Ved å vise dem på nett, håper vi å få tilbakemeldinger, slik at slektsforskere og andre kan dra nytte av dem senere. Vi bruker nettopp derfor Facebook aktivt, i håp om at folk skal

dele bildene. Det fører ofte til lange tråder, og det er moro å se at folk er så engasjerte, sier fotoregistrant Stine Lundblad.

Finn ditt barndomshjem

Noe av det som har vært mest populært på Flickr, er flyfoto av hus og gårder. Museet har fått samlingen til Widerøe Flyfoto, noe som gjør det mulig for folk å gå inn, og se gamle bilder av barndomshjemmet eller familiegården. Bildet kan du enkelt laste ned på egen datamaskin, og legge inn i slektsprogrammet ditt. Det er gratis å bruke nettbildene privat, men det koster litt å få tilsendt bildene i trykkkvalitet.

– Bruker du det privat, er det helt uproblematisk at du laster ned den lavoppløselige versjonen såfremt du oppgir Perspektivet Museum som kilde. Vil du ha bildet i trykkkvalitet – for eksempel dersom du skal trykke opp en slekthistoriebok, sender du oss bare en mail, sier Eidsvik.

Leder av Perspektivet Museum Aslaug Eidsvik til venstre og fotoregistrant Stine Lundblad

Plutselig same

AV AINA JOHNSEN RØNNING, FOTO: PRIVATE / AINA RØNNING

Guri Møller ble adoptert inn i en fantastisk familie, og følte ikke noe behov for å kjenne sitt biologiske opphav. Slektsforskervenninne Vigdis Lindbjør Nilsen sluttet imidlertid aldri å mase på at hun burde finne sitt opphav.

Denne sommeren har vært ekstremt hektisk for Guri Møller. Hun har vært på slektsstevne med 140 nye slektninger, og hun har valfartet i Finnmark for å møte søsken for første gang. Det har vært en eventyrlig reise, men hun var slett ikke sikker på at hun burde «trykke på knappen».

– Min adoptivbror hadde oppsøkt sin biologiske familie, og den opplevelsen var ikke bare bra, så jeg var skeptisk. Man vet jo ikke hvordan folk er, og jeg hadde familieråd før vi bestemte oss. Vi så gjennom facebookprofilene til halvsøskenene mine, før vi avgjorde at de så både snille og hyggelige ut,

sier Guri Møller.

Hun hadde også fått bilde av gravsteinen til sin far, der det stod: «Du glemmes ei» under navnet. Med en så fin gravstein, måtte han ha etterlatt seg noe bra, konkluderte familien. Etter å ha sjekket Facebook og funnet en halvbror som så så snill ut, tok de kontakt med sin hjelper i Karasjok.

– Det viste seg at en av brødrene mine hadde 75-årsdag da min da ukjente fetter ringte min bror for å gratulere med dagen, og kunne overbringe en søster i gave. Jeg ble på en måte gaven det året, og han syntes det var den fineste gaven han hadde fått, sier Guri Møller.

Dobbeltgjenger

Det viste seg at alle søsknene på fars side – ni i alt, etterhvert, visste om lillesøstras eksistens. Faren hadde lett etter henne i alle år, og hadde sagt til de andre barna at han ikke kunne dø uten å ha møtt

Bildet av farens grav der Guri fikk hvisket «nå har jeg funnet deg».

Vigdis og Guri på deres 50-årsdager som de feiret sammen.

henne. Det gjorde han, faren døde i 1998 og moren i 2007. Mens moren hadde fått seks barn, trolig med ulike fedre, og bare beholdt omsorgen for det første, hadde faren vært gift to ganger og hadde to barnekull i tillegg. Også halvsøskenene på morssiden visste om hverandre, og hadde blitt kjent med hverandre i løpet av de siste 15 årene. Guri Møller var lykkelig hos sine adoptivforeldre, og hadde ikke noe behov for å treffe foreldrene. Men, hun hadde fått indikasjoner på at det fantes slektninger der ute.

– På 90-tallet gikk en barne-TV-serie fra Kara-sjok, og noen ringte for å klage på at jeg ikke hadde sagt fra om at sønnen min var blitt filmstjerne. Jeg hadde jo aldri sendt ham til noen TV-produsenter, men da jeg selv så på serien uka etter, forstod jeg hva de mente. Han som spilte en av hovedrollene var prikk lik min egen sønn. De er fremdeles like, og er i slekt både på min mors og min fars side, sier Guri Møller.

Selv om adoptivmoren og adoptivfaren døde for flere år siden, var tanken om å finne sine egentlige foreldre fjern. Det var Vigdis Lindbjør Nilsen som stadig ga et vennlig dytt i ryggen, om når de skulle

ta seg en tur til statsarkivet. I Guris fødselsattest stod det «far ukjent», så det var ikke sikkert at de ville kunne løse mysteriet, selv om motivasjonen var der.

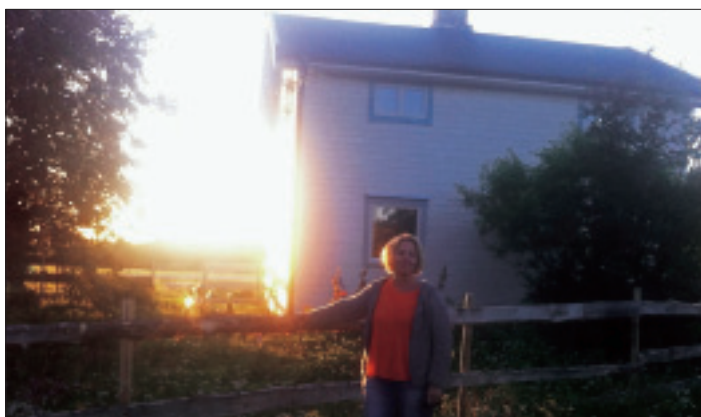
– Jeg har nok mast litt på henne siden jeg er litt "hekta på slekta". Vi sjekket DIS-Norge sine sider og søkte litt, besøkte statsarkivet og fant minst 50 slektninger. Jeg synes dette har vært rene eventyret fra den dagen vi gikk inn på statsarkivet, sier Vigdis Lindbjør Nilsen.

Anonym far

Da hun var klar til å finne slekta si i fjor høst, insisterte Vigdis Lindbjør Nilsen på at de skulle kjøre til Statsarkivet. Der fant de morens navn. Farens fant de via fylkesmannen og «mappa» til Guri Møller, der det stod fødselsdato og initialer på faren. Fylkesmannen brukte litt tid på å finne ut hvem som gjemte seg bak initialene, og ringte tilbake med det fulle navnet. Nilsen tok med seg opplysningene om foreldrene – og fant hele 15 søsken. Nå har hun bare en søster igjen å møte.

– Det blir vel litt travelt å skulle klare å ha kon-

Her er Guri foran sin mors gård i Karasjok der hun bodde hele sitt liv.

takt med så mange søsken, men alle sammen har vært helt skjønne. De har tatt i mot meg med åpne armer, og det har vært en magisk opplevelse, sier hun.

Samisk bakgrunn

Gjennom sin gode hjelper i Karasjok kom det for en dag at Guri Møller var 100 % same. Moren var fjellsame, mens faren var sjøsme. Hun hadde hatt mistanke om at det var noe samisk i bakgrunnen hennes, og ble ikke overrasket da hun fant ut hvor hun egentlig stammet fra.

– Jeg har alltid likt joik, og gikk med samelue da jeg var lita. Så har jeg alltid gått med dette smykket, som er et samisk smykke. Jeg trives dessuten best i flatt lende, så det er mye som faller på plass, sier

Guri Møller som ble adoptert allerede da hun var ti dager gammel.

Nå har hun meldt seg inn i samemanntallet og har blitt introdusert for den samiske kulturen. Brødrene i Karasjok snakker samisk, og en av nevøene jobber på sametinget. Dessuten har hun en slektning som er representant på sametinget, og Guri Møller følte at det å melde seg inn i manntallet var en fin måte å anerkjenne sin samiske bakgrunn.

– Ikke bare har jeg fått meg en bonusfamilie, jeg har også fått meg en ny etnisk identitet. Det har vært fantastisk å få lov til å lære om det, sier Guri Møller.

Søskenlik

Mest fasinende har det imidlertid vært å finne så mange som ser, oppfører seg og tenker likt henne selv. Den ene søsteren er så lik henne utseendemessig, at de bare ble sittende å se på hverandre. Den andre søsteren har den samme innstillingen til livet som henne selv, og mange har den samme kroppsholdningen.

– Jeg fant tilhørighet til folk jeg bare hadde kjent en eneste dag. Det har vært hyggelig å få kjennskap til de bakenforliggende tingene, og vite at jeg hadde en omsorgsfull far som hele livet lette etter meg. Livet vil jo ikke bli det samme igjen, sier Guri Møller som kanskje har enda et bonussøsken i vente.

– Det går rykter om en yngre bror på morssiden, så det kan jo hende det dukker opp enda ett søsken, sier hun og legger til at bonusfamilie tross alt bare er bonus. Familien hennes er fremdeles den gamle.

– Jeg var i begravelse i sommer med mange fra adoptivfamilien min, og da kjente jeg på at det jo tross alt er denne familien som er familien, at det er der jeg har røttene mine. Det var egentlig godt å kjenne på, oppi alt dette eventyrlige kaoset som har vært de siste månedene. Det har jo vært voldsomt da, å møte så mange sterke, flotte personligheter som er mine biologiske søsken og slektninger, sier hun rørt.

Programlederskifte i Alt for Norge

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Alt for Norge er i gang med sesong nummer fire, og det blir siste sesong for programleder Henriette Bruusgaard.

Hun ble takket behørig på premiefesten i september, og for mange er det nesten utenkelig å skulle følge amerikanere på slektsjakt uten henne.

– Jeg føler meg nesten som en Judas, og lur av og til på hva jeg egentlig har gjort når jeg nå forlater TVNorge og Alt for Norge, men etter syv år er det på tide å gjøre noe annet. Kanskje kan jeg gjøre noe som er litt tyngre, sa Bruusgaard som nå er på jakt etter nye oppdragsgivere som frilanser i mediebransjen.

Noen av de som hadde tatt den tunge jobben med programmet, nemlig slektsforskerne bak historiene vi får presentert, var selvsagte på premiefesten.

– Så utrolig moro å følge «mine amerikanere», sa Laila Normann Christiansen til Henriette Bruusgaard etter at første program var vist. Laila Normann Christiansen har forsket på omtrent halvparten av deltakerne.

Mye tyder på at TVNorge kommer til å fortsette å sende den populære realityserien, selv uten Bruusgaard.

– Henriette har vært kjempeflink fordi hun har gitt så mye av seg

selv uten å ta for mye plass på TV-skjermen, så jeg håper de finner noen andre som gir deltakerne like mye fokus, kommenterte Mette Gunnari etterpå. Også hun har forsket frem historien til tre av deltakerne.

Gratis karttjenester

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Staten har i mange år hatt svært så detaljerte digitale kart, men man har vært nødt til å betale for å bruke dem. Nå gjøres mye gratis.

Mange slektsforskere bruker google aktivt for å finne frem til gårder og boliger der slektninger har bodd, men det statlige kartverket har kartdata som er mye bedre enn google sine. Blant annet har de kartdata som dekker hele landet og omfatter data om natur og samfunn, inkludert øyer, skjær, terreng, skog, myr, elver, bekker, vann, bebyggelse, jernbane, veier og stier.

Den 1. oktober vil Statens kartverk gi bort mye av dataskatten sin. Så lenge du navngir kilden, vil du antakelig kunne bruke dette gratis:

- Landsdekkende kartgrunnlag med raster og vektor i seriene N50, N250, N500 og N1000. Minste målestokk er Norge 1:50.000.
- Administrative grenser, inkludert riksgrenser, fylkes- og kommunegrenser.
- Vegdata med alle kjørbare veier lengre enn 50 meter.
- Høydedata i tre varianter. Det omfatter terrengmodeller egnet for visualisering av terreng i oppløsningene 10x10 meter, 20x20 meter og 50x50 meter.
- Alle de landbaserte kartdataene blir frigitt, men miljøvernstatsråden ønsker å gå lenger. Departementet antyder at det vil komme «gratis eller vesentlig reduserte priser» på alle kartdata, opplyste Avdelingsdirektør

Erland Røed i Kartverket til Digi.no før sommeren.

Hvorvidt eiendomsdata er omfattet, er ennå uklart. I dag kommer store deler av inntektene til Kartverket fra eiendomsdata, så det er imidlertid tvilsomt at dette blir gratis.

Finland, Danmark og Island har allerede frigjort mye av kartsikten sin, og deres erfaring er at pågangen fra publikum blir stor. Kartverket vil kjøpe inn nye servere, men regner med at det vil bli begrensninger for vanlig publikum, for eksempel på hvor mange kommuner du kan laste ned kartdata fra, samtidig. Kartverket ønsker også at alle som tar ut gratis kartdata må registrere seg med epost-adresse. Frigjøringen vil antakelig gå skrittvis gjennom hele 2014.

Nyttig i slektsforskningen

– Dette er til stor nytte for oss fordi de kartene er mye mer detaljert enn for eksempel google maps og kartet til gule sider osv. De går ned til minste målestokk og man kan få opp hvor de enkelte gårder ligger. Det er en viktig ressurs å kunne se beliggenheten mellom gårder man eventuelt hadde slekt på. Jeg har brukt dette en del for å se geografien og avstander mellom går-

der. Mange stedsnavn er jo fra nedlagte gårder/plasser så da kan man få en viss peiling på hvor disse en gang lå. Finner man for eksempel koordinatene (lengde- og breddegrad) på et sted man ønsker å finne, om det er en nedlagt plass, kan dette fint søkes opp og man finner nøyaktig plassering, sier Liv Ofsdal i DIS-Norge.

– Stedsangivelse er sentralt for slektsforskere, og det at kartdata blir frigitt åpner for mange interessante bruksområder, det være seg i regi av foreninger som DIS-Norge, privatpersoner eller kommersielle aktører, legger dataguru i DIS-Norge Jan Eri til.

Jan Eri. Foto: Aina Johnsen Rønning

Gratis amtskart

Amtskartene (1:200000) er nedlastbare for DIS-medlemmer fra nettsidene til DIS-Norge, Slekt og data – helt gratis. Dette er svært nyttig for slektsforskere som prøver å lokalisere gamle boplasser.

Statens kartverk og DIS-Norge, Slekt og Data har en avtale om publisering av «amtskartene» på Internett. DIS-Norge, Slekt og Data har i henhold til avtalen stått for finansiering og det praktiske rundt skanningen av de opp-til 90 x 65 cm store kartbladene, mens kartverket har publisert kartene i sin tjeneste Norgesglasset. I Norgesglasset er det mulig å søke på stedsnavn i disse kartene. Kartene viser hvor boplassene var lokalisert den gang da.

I tillegg til publiseringen via Norgesglasset, fikk DIS-Norge, Slekt og Data tillatelse til å gjøre de skannede kartene digitalt tilgjengelige for sine medlemmer, f.eks. for bruk i deres slektsbøker, mot at Statens kartverk oppgis som kilde.

Nedlastbart

40 kartblad kan nå lastes ned i JPG-format fra DIS-Norge sine nettsider. Kvaliteten er ikke fullt så god som på originalene, men originalene er på grunn av sin størrelse lite hensiktsmessige å distribuere via Internett. Husk at du må oppgi ditt personlige brukernavn og passord når du skal laste ned kartene.

Mangler Nordland

Kartene dekker hvert enkelt fylke, men et fylke kan være delt opp i flere blad, men ikke flere enn fire. Nordland mangler dessverre i serien over amtskart, men dette er løst ved at man bruker «Kart over Nord-Norge» i 1:600.000, av major K. Gleditsch, tegnet av Ivar Refsdal, utgitt i 1916. Målestokken er mindre enn de vanlige amtskartene, men kartene over Nordland har bra med navneinformasjon.

Originalene er hos Kartverket

Kartverket har siden 1773 hatt ansvar for produksjon av kart i Norge.

Håndtegnede originaler og trykk finnes i Kartverkets arkiv. I tillegg har Kartverket en større samling fra andre etater og produsenter. De første viktige trykte kartene kom med amtskartene. Produksjonen av disse startet i 1826 og var i salg helt frem til 1970-tallet. De første kartene i denne serien omfattet Østfold (Smålenene), deretter fulgte resten av landets fylker med unntak av Nordland. Denne serien utgjør altså 48 kartblad.

Flere kartmuligheter

For mange vil det nok være mer å finne på rektangelkartene, som har betydelig bedre detaljerings- og presisjonsnivå. Særlig er rektangelkartene interessante om man skulle være så heldig å finne eldre utgaver, med lite oppdatering. Du bør også sjekke på kommunens hjemmeside om de har lagt ut noen historiske kart. Skien kommune har for eksempel lagt tilgjengelig på nettet en stor samling lokale, historiske kart.

Foto: Narve Skarsmoen, Provianteringsrådet 1919. Oslo byarkiv

Fattig og umyndiggjort

AV JOHANNE BERGKVIST OG UNN HOVDHAUGEN

Fram til 1919 var de fattige fratatt stemmeretten. Den allmenne stemmeretten for kvinner og menn som ble feiret i 1913 gjaldt slett ikke for alle.

Innføring av allmenn stemmerett for menn i 1898 og for kvinner i 1913 er to viktige demokratiske vendepunkter i det norske samfunnet. Nå var det ikke lengre bare de med penger og status som hadde muligheten til å bestemme samfunnsutviklingen. Stemmerett og medbestemmelse for hele

befolkningen er selve fundamentet for et demokratisk samfunn, men da stemmerettseieren for kvinner i 1913 ble feiret, var fortsatt en betydelig del av befolkningen ikke regnet som skikket til å delta i valg.

Et kryss i manntallet

I Folkeregisterets stemmemanntall finner vi en rekke personer med kryss foran navnet. Forklaringen var «Et kryds eller kors foran Navnet betyr, at vedk. persons stemmeret er suspendert». Hvem var alle disse som

ble regnet som uegnet til å delta ved valg?

Ved innføringen av allmenn stemmerett for menn i 1898 ble fattigstøtte innført som en ny grunn til tap av stemmerett sammen med Grunnlovens tidligere grunner til at stemmeretten ble suspendert (§ 52): ved tiltale for forbrytelser, ved umyndiggjøring og ved konkurs som ikke skyldtes brann eller uhell, før kreditorene hadde fått full betaling. Stemmeretten ble tapt ved dom til tukthus, slaveri eller vanærende straff,

ved å gå i fremmed makts tjeneste, ved å få statsborgerskap i annet land, ved å kjøpe og selge stemmer eller ved å stemme i mer enn en valgkrets.

Mindreverdige borgere

I 1900 var det på landsbasis over 23 000 menn som ikke fikk stemme ved valget, det vil si rundt fem prosent. Det var i hovedsak de fattigunderstøttede som var fratatt stemmeretten. Tapet av stemmerett for fattighjelpsmottakere ble videreført ved innføringen av allmenn stemmerett for kvinner i 1913. Ved stortingsvalget i 1915 var det en stor vekst i antall suspenderte. Grunnen var enkel, det skyldtes det store antall kvinner som var fattige. Av de over 47 000 suspenderte dette året på landsbasis, var over 30 000 kvinner. Stemmetapet understreket dermed de fattiges mindreverdige stilling i samfunnet.

De fattige var erklært «umyndige» og dermed fratatt politisk og sosialt medborgerskap på grunn av at de selv mottok fattigstøtte, fattigstøtte til ektefelle eller barn under 15 og dette ikke var tilbakebetalt innen valgmanntallet ble avsluttet. Stemmeretten ble dermed først gitt når fattigstøtten var tilbakebetalt, noe som innebar en varig umyndiggjøring for de fleste fattighjelpsmottakere. Dette rammet særlig kvinner som var sårbare både som lavtlønte, ugifte mødre, enker og koner. For en stor del av kvinnene førte dermed ikke innføringen av allmenn stemmerett til mulighet for deltakelse og representasjon. Arbeidsføre menn fikk i liten

grad fattigstøtte til tross for nød og forsørgelsesansvar. Bestemmelsen ble opphevet i 1919.

Den danske kulturhistorikeren Karin Lützen viser hvordan det ble en stor kløft mellom den myndige mannlige arbeideren og den umyndige fattighjelpsmottakeren da alle frie menn fikk stemmerett i Danmark i 1849. Mannen som mottok fattighjelp var ikke en egentlig borger i samfunnet og hadde dermed ikke innflytelse på dets styre. Som i Norge ble skillet mellom de myndige og umyndige i staten stående til etter innføringen av stemmerett for kvinner. Historiker Anne Lise Seip skriver at først da de fattige fikk stemmerett i 1919 var et vondt skille mellom arbeiderklassen og fattigklassen opphevet.

De stemmeløse

Hvem var de fattige i Kristiania? En undersøkelse av stemmemanntallene fra kommunevalget i 1910 og stortingsvalget i 1915 viser at de umyndiggjorte i stor grad var fra arbeiderklassen og bosatt i byens østlige halvdel. Det markerer et tydelig klasseskille i medbestemmelsen.

Allerede i 1910 kunne kvinner stemme på lik linje med menn i kommunevalget. Men i Smedgata på Enerhaugen var 75 av 295 kvinner og menn i stemmeberettiget alder fratatt stemmeretten, hele 25 prosent. Ved stortingsvalget i 1915 var 88 personer av 467 fratatt stemmerett. Det utgjorde nå i underkant av 19 prosent av de oppførte i stemmemanntallet. At en så stor del av arbeiderklassen ikke

kunne møte opp i valglokalet og avlegge sin stemme må ha hatt innvirkning på resultatet. Det skarpe skillet som ble videreført mellom de verdige og de uverdige kan ha vært en kime til splittelse i arbeiderbevegelsens fundament akkurat slik Løsgjengerloven var det.

I arkivet etter fattigvesenet finnes forhør av fattighjelpsmottakerne, såkalte hjemstavnsforhør for å avklare hvem som skulle betale regninga til de som mottok hjelp. Om lag 4000 slike forhør finnes per år og gir et unikt bilde av hvem de fattige var, og innblikk i deres livsløp og årsak til hjelpebehov. Vi har fulgt noen personer vi fant i stemmemanntallet fra 1915 til Fattigvesenets hjemstavnsregister. Hva var det som var bakgrunnen til at de var fattigunderstøttet?

Johans historie

Som mann var det ikke nok å være arbeidsledig for å få fattigstøtte. Var du arbeidsfør og frisk ble du ikke regnet som verdig fattig. For metallarbeider Johan Alfred Hansen var det sykdom som gjorde han til fattighjelpsmottaker. Johan Alfred var født i Sørum, men med unntak av en periode i 1907 da han jobbet på Holter gård i Nannestad bodde han sitt voksne liv i Kristiania, delvis hos faren sin. I stemmemanntallet for 1915 står han oppført som jernarbeider bosatt i Smedgata 43 på Enerhaugen. Han finnes også oppført med familien i folketellingen samme år med merknad om at han hadde vært på sykehus i tre år og var der fremdeles. I hjemstavnsfor-

høret finner vi at han allerede i 1910 ble syk med lungetuberkulose og lagt inn på Glitre sanatorium i 1911. Tuberkulose var en fryktet folkesykdom. I løpet av de seksti årene fra 1895 til 1955 kostet sykdommen en kvart million nordmenns liv. Behandlingen var i hovedsak på sanatorium med hvile og pleie. Antibiotika som medisin mot sykdommen ble først kjent på 1940-tallet. I flere år var han på Glitre sanatorium i Nittedal på Sunnhetsvesenets regning. Av fattigvesenet fikk han kun støtte til støvler og skoreparasjoner. Fattigstøtten var dermed minimal, men det skulle likevel mye til for å greie å betale dette tilbake selv om grunnen til fattigstøtte opphørte. Lønningene var lave og nøden stor. For arbeiderbefolkningen var det lite som skilte knapphet og krise.

Borghilds historie

Noen hus bortenfor – i Smedgata 34 – finner vi tjenestepike Borghild Marie Johnsen. Ved oppslag i Fattigvesenets hjemstavnsforhør finner vi at hun fødte et barn på Fødselsstiftelsen i 1914. Som Johan Alfred ble hun født i 1890 og var akkurat blitt gammel nok til å avgi stemme det året hun fylte 25. Som så mange andre tjenestejenter var hun innflytter til byen. Hun var født i Halden og hadde flyttet til Kristiania for å tjene i Frimurerlosjen i Storgata, senere ved Aamodts Hotel og flere andre steder i byen. Forhøret av Borghild Marie er et rikt forhør og vi får et ganske godt bilde av hennes liv i byen. Hun tilhørte metodistkirken. Hun hadde korte tjenesteopphold på de fleste stedene hun var. En av grunnene til det var at hun fikk fem barn utenfor ekteskapet i perioden 1912–1921.

Borghild Marie flyttet hjem til foreldrene en periode da hun fikk det første barnet sitt i 1912. Her ble barnet ble boende da hun flyttet tilbake til Grand Hotel i Kristiania i 1913 for å arbeide. Hun fikk så et barn til – en datter – i 1914. Etter oppholdet på Fødselsstiftelsen bodde hun en kort tid i Urtegata 18, før hun kom på mødreheimet Sebbelows stiftelse i Mossegata 10 før hun flyttet videre til Smedgata 34, hvor hun losjerte hos Sørli. Her finner vi henne boende i stemmemanntallet i 1915. Faren til datteren fra 1914 bodde også på Enerhaugen og arbeidet som metallarbeider. Han var senere selv fattigunderstøttet i forbindelse med sin senere kones fødsel og mottok mat i forbindelse med sin egen sykdom. I 1916 fikk Borghild Marie en datter til, så et barn i 1918 og en sønn i

Stemmerettsfakta

1814: Etter grunnloven av 1814 hadde bare enkelte stemmerett. § 50 sa at: «Stemmeberettigede ere kun de norske Borgere, som have fyldt 25 Aar, have været bosatte i Landet i 5 Aar, og enten

- a. ere, eller have været Embedsmænd,
- b. paa Landet eie eller paa længere Tid end 5 Aar have byxlet matriculeret Jord,
- c. ere Kjøbstadborgere, eller i Kjøbstad eller Lædested eie Gaard eller Grund, hvis Værdie i det mindste er 300 Rigsbankdaler Sølvværdie.»

Ordningen førte til at kun 10 prosent av landets innbyggere hadde stemmerett.

1837: Med Formannskapsloven ble kommunens styringsorgan folkevalgt og erstattet av borgerrepresentasjonen «De eligerte menn» som besto av 12 av byens borgere. Kommunalt selvstyre ble innført. Tidligere hadde byens styringsorgan, Magistraten, blitt utnevnt

av kongen. I tillegg kommer et representantskap (Bystyre) som bl.a. kontrollerte byens budsjett. I Aker ble det opprettet formannskap og herredsstyre. De nye lovene hadde liten umiddelbar betydning for byene, men for landsbygda innebar det at fogdens, prestens og lensmannsmannens makt ble forskjøvet til fordel for folkevalgte organer.

1884: Flere av mannlige skattebetalere oppnådde stemmerett, dvs mannlige borgere på landet med en inntekt på 500 kroner og byborgere med en inntekt på 800 kroner og som betalte skatt.

1898: «Allmenn stemmerett for menn», dvs alle menn over 25 år som hadde bodd i landet i fem år fikk stemmerett.

I 1901 fikk kvinner begrenset kommunal stemmerett. Dette inkluderte kvinner som betalte skatt over en viss

1921. Hun fikk støtte til fødslene som var en stor utgift for fattige, støtte til husleie og ved sine barns sykdom. Den ene datteren hadde tuberkulose i 1915. Faren til det siste barnet hun fikk i 1921 var løsarbeider og selv fattigunderstøttet. Etter flere år som ugift mor med et urolig arbeidsliv, giftet Borghild Marie seg i 1923 med en mann fra Aker.

Disse to fortellingene er typiske livshistorier for fattigunderstøttede. Sykdom og barnefødsler var hovedårsaker til fattigstøtte. Arbeidsløshet ga ikke rett til støtte. Nøden rammet dermed store deler av arbeiderbefolkningen en eller annen gang i deres liv.

Mangelfull seier

Fattigdom er et hinder for demokrati og medborgerskap og henger i dag tett sammen med sosial ekskludering.

En følge av fattigdom er derfor at det er vanskelig å oppleve fullverdig samfunnsdeltakelse. Da allmenn stemmerett ble innført også for kvinner i 1913 var fattigdom også årsak til tap av stemmerett og dermed politisk ekskludering.

1913 representerer dermed ikke et demokratisk sluttpunkt, men en problematisk og mangelfull seier. Likestilling mellom kjønnene var etablert, men medborgerskapet var gradert og de fattige skjøvet ut og fratatt muligheten til medbestemmelse og politisk påvirkning. I dag er det en selvfølge at sosialhjelpsmottakere og trygdemottakere har fullverdige demokratiske rettigheter. Men selv om de fattige ikke er ekskludert fra politisk deltakelse, kan det fortsatt være vanskelig å oppleve fullverdig samfunnsdeltakelse. Fattigdom er et

hinder for demokrati og medborgerskap når det henger så tett sammen med sosial ekskludering.

På Byarkivets sine nettsider ligger denne artikkelen med noter, samt også stemmemanntall for 1913 i sin helhet. <http://www.byarkivet.oslo.kommune.no/article254954-961.html>

Johanne Bergkvist (f. 1976) er historiker og redaktør for Tobias. Tidsskrift for Oslohistorie ved Oslo Byarkiv.

Unn Hovdhaugen (f. 1979) er kulturhistoriker og prosjektleder for «Når endene ikke møtes. Fattigdom før og nå» ved Oslo byarkiv

sum, og kvinner som var gift med en mann som betalte slik skatt. Reglene gjaldt for kommunevalgene i 1901, 1904 og 1907. Stemmeretten omfattet også retten til å velges til kommunestyret. Seks kvinner ble valgt inn i kommunestyret i Kristiania.

1907: Kvinner over 25 år med en inntekt på 300 kroner (på landet) og i byen en inntekt over 400 kroner, eller en kvinne over 25 år som var gift med en mann som betalte skatt.

1910: Allmenn stemmerett i kommunevalg for kvinner på lik linje med menn.

1913: Allmenn stemmerett for kvinner på lik linje med menn innført og gjennomført ved valget i 1915.

1919: Personer som mottok fattigstøtte fikk stemmerett først i 1919.

1923: Stemmerettsalderen ble senket til 23 år, senere 21 år og i 1978 18 år.

I dag: Stemmerett ved stortingsvalg har alle norske statsborgere som fyller 18 år innen utgangen av valgåret, og som noen gang har vært folkeregisterført som bosatt i Norge. Stemmerett ved kommunestyre- og fylkestingsvalg har alle de som er stemmeberettiget ved stortingsvalg. I tillegg har nordiske statsborgere (Sverige, Island, Danmark, Finland) stemmerett dersom de ble registrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret. Andre utenlandske statsborgere har stemmerett dersom de har stått innført i folkeregisteret som bosatt i landet sammenhengende de siste tre årene før valgdagen.»

Slektsforskerdagen 26. oktober

AV DIS- NORGE SAMT NOU 15/2000-2001

Årets tema for Slektsforskerdagen er urbefolkning og etniske minoriteter i Norge. Med dette tenker vi særlig på samer, kvener, skogfinner, sigøynere (rom), tatere (romani) og jøder.

Samer har status som urbefolkning. De andre folkegruppene har offisiell status som nasjonale minoriteter.

Disse etniske gruppene er kanskje ikke like synlige i dag som de var for et par generasjoner siden, men det er svært mange nordmenn som har aner i disse gruppene. For slektsforskere kan det derfor være matnyttig å vite mer om minoritetenes historie og særpreg, og ikke minst få innblikk i kilder som er spesielt viktige for slektsforskning på dette området. De siste 50 årene har det kommet nye innvandrergupper til Norge. Vi har fått en rekke nye minoriteter.

Samene

Samene er den etniske gruppen som først kan knytte historien sin til

Finnmark og Troms. Den samiske bosetningen blir regnet for å være eldre enn vår tidsregning. Sannsynligvis bodde det bare samer i Finnmark fram til 1200-1300-talet. De levde av jakt og fiske. Norrøne folk og folkegrupper østfra hadde likevel kontakt med samene i Finnmark gjennom handels-, skattleggings- og plyndringsferder. Samene som drev med reindrift vandret fritt over landegrensene, men de er å finne både i folketellingene og i kirkebøkene. De som ble født om vinteren i Karesuando ble gjerne døpt når de kom til Kautokeino om våren. En god hjelp er det store verket «Karesuando sameslakter» av Johannes Mairainen, og det finnes også andre bøker

Samiske gammer (Foto Aina Rønning)

om samiske forhold og etterhvert også slektsbøker om sameslektene. Dette gjør at forskning på sameslekt ikke er så ulik forskning på andre slektninger.

Kvenene

Kvener er en betegnelse på et folkeslag som opprinnelig kom fra Finland. Fra 1998 er de anerkjent som nasjonal minoritet. Allerede i Ottars beretninger finner man betegnelsen, man tror at det beskrev det flate landområdet innerst i Bottenvika. Man regner med at den første store innvandringen startet på begynnelsen av 1700-tallet, de lærde strides om det var pga krig og sult eller om det kom av grunnleggende økonomiske og demografiske faktorer. Var det militære på rømmen så finnes det kilder i Finland, er det fattigfolk på flukt fra sult og nød er det vanskelig å finne noen kilder. Den andre store tilstrømninga kom til Finnmark og Troms på midten av 1800-tallet og det var bl.a. gruvedrift som trakk dem hit. Man finner dem i kirkebøker og folketellinger, den første tiden hadde de mange ganger betegnelsen kven som en del av navnet, ellers holdt de seg mye for seg selv og giftemål ble holdt dem i mellom. Man må være oppmerksom på at andre innvandrere fra Finland også kunne bli kalt for kvener.

Skogfinnane

Denne teksten er hentet fra NOU 15/2000-2001. Busetjinga av skogfinnar i det norske austlandsområdet er utslag av ei omfattande utflytting frå 1500-talet og utover. Dei flytta

nord- og vestover frå den søraustlege delen av Finland. Noko av forkla- ringa på ekspansjonen låg i sjølve jordbrukskulturen, i tillegg til krig og uro. Svibruket, som var den rådande driftsforma, kravde store skogsom- råde og hyppig flytting av åkrane.

Dei første finnane slo seg kan hende ned på norsk side av grensa omkring 1600. I 1620-åra budde ein liten koloni finnar rundt sjøen Store Røgden (finsk Röytä) i Grue. Herifrå blei det raskt etablert eit belte av fin- ske busetjingar langs grensa, om lag frå Våler og Trysil i nord til Vinger i sør. Dette området fekk namnet Finnskogen. Etter kvart var det finsk busetjing i meir enn 40 kommunar i Hedmark, Akershus, Oppland, Østfold og Buskerud. I 1686 blei det teke opp eit eige finnemannntal på Austlandet. Det blei registrert 1065 «reine» finnar og 160 «halvblods», det vil seie at mora var norsk eller svensk.

Romanifolket og rom

Det ser i dag ut til å vere brei semje blant forskarar om at rom (sigøynarane) har sitt opphav i India. Omkring 300 e.Kr. byrja dei å

vandre vestover, og Egypt blei ein av portane til Europa. Dei nådde Balkan på 1300-talet, kom til Tyskland, Frankrike, Spania og Portugal i første halvdel av 1400-talet og til Skottland kring 1500. Den første dokumenta- sjon om rom i Norden er frå 1505, da ei gruppe melde seg for kong Hans av DanmarkNoreg. I 1512 dukka ei anna omvandrande gruppe opp i Stockholm, nedteikna i Stockholms «tenkebok» som «tattare». Truleg var dette representantar for den same folkegruppa. I kjeldematerialet frå 1600- og 1700-talet er det likevel svært problematisk å skilje roma- nifolket (taterane/dei reisande) frå rom. Det viktigaste materialet som

omtalar dei, er lover og føresegner som tek sikte på å kontrollere og regulere omreisande grupper. Ein del historieforskarar støttar ein teori om at romanifolket (taterane/dei reisande) og rom (sigøynarane) er av same opp- hav. Dette blir gjerne grunngitt med språklege studiar. Andre forskarar går inn for den motsette teorien, det vil seie at gruppene har ulikt opphav, og at likskapane mellom språka romanes og romani har si årsak i kulturmøtet mellom rom og romanifolket.

Jødane

Jødane si utbreiing i Europa tok til i seinmellomalderen under dei store religiøse omkalfatringane som følgde av at islam blei driven tilbake på den pyreneiske halvøya i 1490-åra. I 1492 og 1498 blei jødane drivne ut frå Spania og Portugal, der det fram til da i praksis hadde rådd religionsfridom. Desse «sefardiske» eller «portugi- siske» jødane danna grunnstammen for den jødiske innvandringa til dei nordiske landa.

Det var aldri noka omfattande innvandring av jødar til Noreg. Dette hadde både med styresmaktene sin politikk å gjere, og med det forholdet at Noreg ikkje syntest spesielt attrak- tivt for jødisk busetjing. Kristian 4. ivra for å gi jødane tilgjenge til riket av omsyn til økonomien, men møtte geistleg motstand og nøgde seg med å la nokre jødar slå seg ned i Schlesvig- Holstein frå 1620.

Kilde: stortingsmeldingen om «Nasjonale minoritetar i Noreg» nr. 15 2000-2001.

Bruker DNA i finneforskningen

TEKST OG FOTO AINA JOHNSEN RØNNING

Få skriftlige kilder og overgang til norske slektsnavn gjør det vanskelig å forske på sine finske aner. Skogfinsk genealogi samarbeider med det skogfinske DNA-prosjektet for å finne de finske anene.

– Dette er blitt et veldig godt hjelpemiddel. Nå går vi systematisk til verks og finner frem til folk vi mener bør testes. Vi har hittil testet 140 nordmenn med finske aner, og det er en høy testprosent, sa lederen av Skogfinsk genealogi, Jan Myhrvold, på et møte i Lier historielag i vår.

Få vet mer om slektsforskning på finske aner enn nettopp Myhrvold. Dessverre. For, det forskes lite på denne viktige innvandringsgruppen. I Norge er forskningsmaterialet gammelt og utdatert, i Sverige finnes det et lite forskningsmiljø – og et par-tre doktorgradsavhandlinger. Faktisk, er det en ung students arbeid fra 1820-årene som er vår viktigste kilde til de finske anene.

Gottlunds studentarbeid

Carl Axel Gottlund var en finsk filolog og forfatter. Det var da han studerte i Uppsala rundt 1816 at han skrev den viktige avhandlingen der han antydte opprinnelsen til det som ble det finske nasjonalepos Kallaleva. Etter sin første reise til svenske finnetrakter, dro han i 1821 rundt i Värmland og på Finnskogen, opptatt av å skape en bevissthet for denne spesielle finnekulturen. En dagbok fra disse reisene ble publisert (Dagbok över mina vandringar), og hans notater var helt vesentlig for at vi i dag kan føre norske navn tilbake til de finske skogene.

– Gottlund intervjuet folk på finnetorg i Finland, Värmland og i de norske skogene. På reisene sine skrev han alltid opp de gamle finske slektsnavnene. Som 20-åring var han så fremsynt at han så at disse navnene var i ferd med å dø ut. Han skjønnte hva som var i ferd med å skje, og ville bidra til å bevare dem, sa Myhrvold.

Muntlig hadde man finske slektsnavn lenge, men skriftlig gjorde man som nordmennene, man tok sin fars navn. Opprinnelig ble de finske etternavnene

arvet fra far til sønn i generasjoner, så dersom man kommer frem til det opprinnelige slektsnavnet, kan man spore fedre og sønner i generasjoner. Myhrvold skriver rett og slett opp alle finske slektsnavn han kommer over, noterer seg hvilken kilde navnet befinner seg i, og systematiserer dem. Dermed kan han lett finne tilbake, dersom han ser navnet i andre kilder. Det er nemlig stor sannsynlighet for at det dreier seg om samme person – eller noen som er i nær slekt. Utfordringen er imidlertid, at det finnes sørgelig få kilder.

– Dette var stort sett fattige bønder. Dersom de ikke gjorde noe galt, og ikke eide noe, så ble de knapt nok registrert i en eneste skriftlig kilde, sa Myhrvold.

Nød, krig og høy skattebyrde

Det var på 1600-tallet vi fikk en stor innvandring av finske skogbønder. Skogfinnene hadde i mange generasjoner drevet svedjebruk. Et område eldre skog ble hugd på våren for så å ligge over vinteren og tørke. Så brant man det neste midtsommer, og sådde umiddelbart etter slokking. Da voks det frem et tuelandskap med toårig svedjerug som kunne beites av sau om høsten for å buske seg ytterligere, og så ble høstet året deretter. Etterpå ble området til eng eller beite i flere år i påvente av at ny skog vokser til. Bosettinger som anvendte svedjebruket, hadde spesielle tørkestuer for ruget, såkalte rier. Badstuer, rier og røykstuer er gode indikasjoner på at det her var snakk om finsk innvandring. En røykstue var en stue uten pipe, bare med et hull i taket. Man fyrte i en stor ovn, og lukket hullet når all røyken var borte. Ovnene var varme i dagevis, og ga god varme for de som overnattet i stua. Denne skikken holdt man på helt til 1800-tallet.

Svedjebruket gjorde skogfinnene halvnomadiske. De reiste til de fant et område som var passende. Rundt 1500 begynte de gode områdene i Finland å bli borte. På grunn av store barnekull, krig, nød, hardt skattetrykk, militærtjeneste og opprør flyt-

tet skogfinnene vestover mot Sverige og Norge. Der fikk de skattefritak de første årene, fordi man ønsket befolkning og jordbruk i de store skogene. Finnene kom til Sverige rundt 1590, og til Norge rundt 1630. Kommunikasjonen var god, med båter som daglig gikk fra Finland til Sverige. På grunn av den pågående krigen slo de seg ikke ned langs grensene, som det ellers ville vært naturlig å gjøre. Nei, de dro langt inn i landet, i Varmland i Sverige og til Hurdalen og Toten i Norge. Etter hvert dro nye grupper nordover i landet. Etter hvert ble det så mange finnebygder at det er omtrent umulig å få oversikt over alle.

– De dro sammen med folk de kjente, var i slekt med eller hadde jobbet sammen med. Jeg antar alltid at det er en kobling mellom finnene som kom til et sted samtidig. Det var sjelden tilfeldig at de dro sammen, sa Myhrvold.

De fleste kom fra den østre delen av Finland, og de snakket savolaks. De kom sjelden rett fra Finland til Norge, og det kan være en utfordring å finne veien de tok.

– Begynner du å forske på dette, må du se på slektene i hele Norge, Finland og Sverige, sa Myhrvold som bruker tingbøker, manntall, kirkebøker, folketellinger, militærruller og gardsnavn for å finne de finske navnene. Særlig er finnemantallet i 1664 og 1686 nyttig, for her er det notert hva det gamle navnet var, hva det nye er og når man kom fra Finland. Sølvsikten fra 1572 er også en viktig kilde. Mange av slektsnavnene man finner i de skandinaviske skogene, er gamle og ekte savolaksiske navn.

Har du finsk blod i årene? Dersom slekten din kommer fra et typisk skogfinsk område, er det stor sannsynlighet for at også du stammer fra Finland. En DNA-test som viser haplogruppe N kan også tyde på at du har skogfinske/samiske aner. Man kan også lete etter typisk finske fornavn på tippoldefedre. Pål, Steffen og Henrik var typiske finske navn. På www.fennia.nu finner du mange gode artikler, og foreningen til Skogfinsk genealogi.

Hvem var de første nordmenn? Kan DNA-testing gi svaret?

AV SVEIN DAVIDSEN

De fleste av oss kan ikke håpe å finne aner lengre tilbake enn kirkebøkene går. Noen med «storfolksfamilie-
aner» kan komme litt lengre, kanskje opp til et tusen år tilbake, men det er et unntak. Snart kan det imidlertid, for noen av oss, bli mulig å spore våre aner tilbake flere tusen år med hjelp av helt nye DNA tester og prosedyrer, men, og det er et stort «men», bare hvis egnede skjeletter av de første nordmenn blir funnet og DNA-testet.

Et eksempel på den nye teknikken er diskutert i en artikkel i en naturvitenskapelig publikasjon i juni 2013(1) hvor forskerne forteller, blant annet, om en kanadisk «First Nation» kvinne på vestkysten av Canada, som har de samme spesielle mtDNA-mutasjonene som de fant i aDNAen fra to skjeletter, 5500 år og 2500 år gamle. Denne kvinnen vet altså hvor noen av hennes materielle aner/slektinger bodde for over 5500 år siden, og det ser til og med ut som de har levd i det samme distriktet hele tiden.

De første innvandrere

Hvis vi i framtiden kan spore våre aner så langt tilbake bringer det oss til det interessante spørsmålet: Hvem var de første nordmenn/kvinner og hva vet vi om dem?

Før den siste istiden levde det sikkert mennesker i Norge, kanskje både Homo neanderthalensis og Homo sapiens, men når vi nå snakker om de første nordmenn/kvinner mener vi de

som kom hit etter den siste istiden, dvs for 12-13 tusen år siden.

Arkeologene har over de siste hundre årene funnet, og undersøkt, mange tusen funn fra vår forhistorie og de har i dag et ganske detaljert bilde av den urgamle innvandringen. Det begynte med de første mesolittiske jegere/samlere som kom til Norge fra Doggerland og Sør-Sverige så snart isen hadde smeltet langs kysten. Denne pionerbosetningen kom i små grupper, og bosatte seg aldri permanent. Arkeologene finner spor etter dem fra de steinverktøyene de tapte eller kastet bort og fra avfallet av fabrikkasjonen av nye verktøy. Denne eldre steinalderkulturen i Norge er blitt kalt Fosnakulturen. Fra formen av verktøyene de brukte kan arkeologene knytte de første nordmennene til Ahrensburgkulturen, en reinsdyrkultur som var utbredt i Nord-Europa på den tiden, 12-13 tusen år siden.

Da de første menneskene kom hit var landet fortsatt veldig nedtrykt av de tykke isbreene som hadde ligget over landet for mange titusen av år så strandlinjen var over 150 meter høyere enn den er i dag, og det er på det nivået de første leirplassene er blitt funnet. Så det kan godt være at de første nordmennene var mer fiskere enn jegere! De reiste i hvert fall opp og ned langs kysten med båt.

Etter den første innvandringen var det flere episoder med arktisk klima hvor isbreene vokste igjen, spesielt

under den Yngre Dryas perioden, ca. 9-10 tusen år siden. Det var først etter denne perioden at isbreene trakk seg tilbake permanent, og at befolkningen begynte å vokse hurtigere.

Senere immigranter

Funn fra senere tidsperioder viser til andre kulturperioder som for eksempel traktbegerkulturen som kom til Skandinavia på samme tid som jordbrukslevemåten, gropperamikkulturen fra den yngre steinalder, stridsøkskulturen som kanskje representerer den eldste bondekulturen, etc. Disse funnene peker på nye innvandrere til Norge, blant dem noen som kom sydover langs kysten fra Kola halvøya.

Genetisk forskning

Arkeologene finner stadig flere og flere boplasser og kan nå identifisere flere av detaljene, hvilken kultur folkene tilhørte (2), osv., men det er vanskelig for dem å fastslå hvem de var og akkurat hvor de kom fra. I de siste 10-15 årene har imidlertid befolkningsgenetikken utviklet seg mye og fra ny genetisk forskning om europeisk, skandinavisk og norsk innvandring kan denne vitenskapen nå legge til flere fakta om befolkningsbevegelser i tillegg til de konklusjonene arkeologene er kommet til.

Det er tre befolkningsperioder i norsk historie som har hatt en stor påvirkning på den norske befolkning: 1. Innvandringen etter siste istid

2. Den Neolittiske Revolusjon

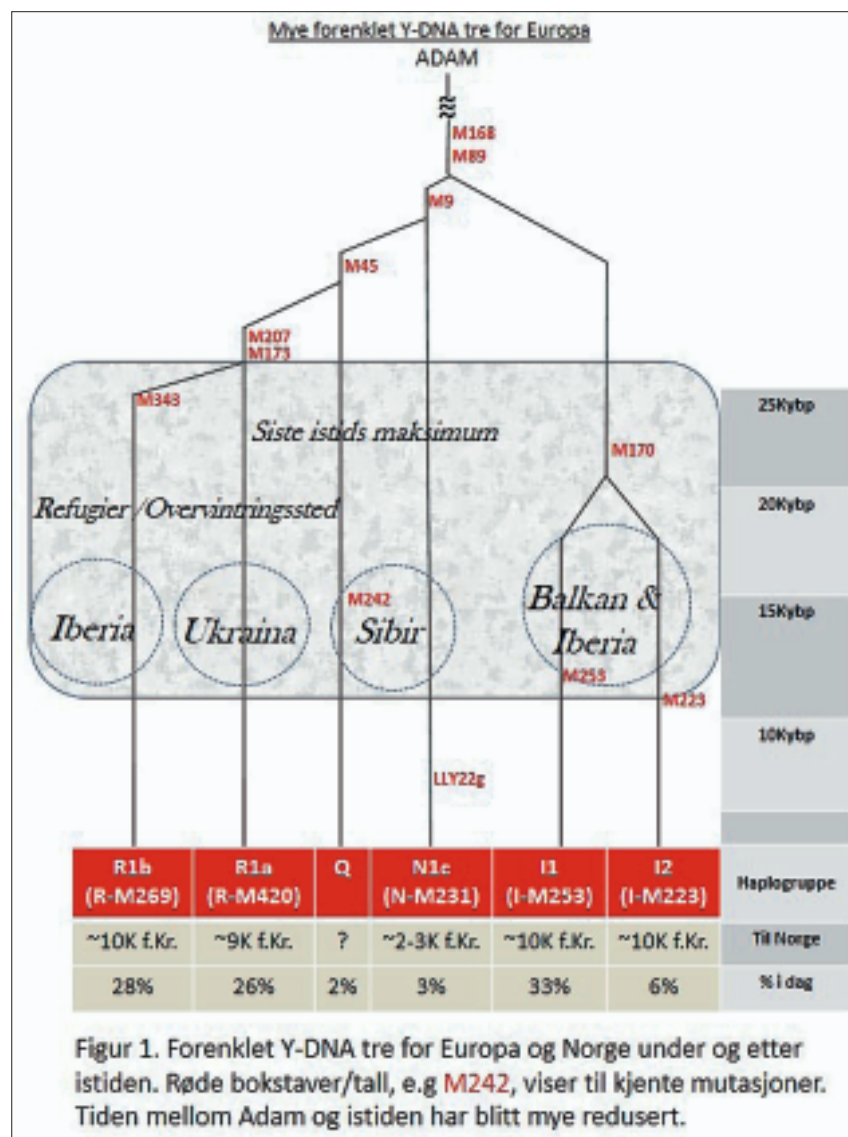
3. Svartedauden

Under den siste istiden måtte de fleste som bodde i Nord-Europa, både mennesker og dyr, trekke seg sydover til tre refugier/«overvintrings-områder», som ligger i, hva i dag er, Iberia, Balkan og Ukraina, «vinteren» i denne sammenheng varte vel over ti tusen år.

Folketallene i de tre refugiene var aldri store og over de mange tusen år istiden varte fikk genetisk drift en stor innflytelse på distribusjonen av de genetiske egenskapene i refugiene, dvs. haplogrupper og haplotyper. I slutten av istiden var det fortsatt en blanding av haplogrupper i alle refugiene, men befolkningsforskerne har slått fast at blant menn var det tre haplogrupper som var dominerende i Europa, R1a, R1b og I1. Alle haplogruppene har mange undergrupper, men det er dessverre ikke plass her til å diskutere noen av dem i detalj.

For kvinner er det en litt forskjellig, kanskje mer interessant, utvikling som jeg skal komme tilbake til i en senere artikkel.

Figur 1 viser, i et forenklet format, Y-DNA-treet for Europa under og etter istiden, fra 25 til 10 tusen år før nå (kybp). Hovedpunktene er at de første nordmenn var, ifølge de siste forskningsresultatene, haplogruppe R1b menn fra Iberia og haplogruppe I1 menn som, for det meste, kom fra Balkan. De kom nordover gjennom

Doggerland, Danmark og Syd-Sverige og over noen få hundrede år hadde de «bosatt» seg langs hele kysten. Rundt 800 år senere kom R1a-mennene fra Ukraina og mange av dem kom visstnok gjennom Russland/Nord Finland inn i Finnmark og sydover langs kysten.

Mange tusen år senere kom de første haplogruppe N1c1-mennene inn i Nord-Norge fra Finland.

De tre første haplogruppene, R1a, R1b og I1, er de samme som omtrent

90% av norske menn tilhører i dag så det er fristende å si at de alle stammer fra de tidligste mesolittiske jeger-samlere som kom til Norge like etter at isen smeltet. Det er imidlertid flere forskningsartikler (3,4,5) som nå sår tvil om det. De nye studiene, som bruker mange flere SNP-mutasjoner og STR-verdier, sammenligner arkeologisk DNA, aDNA, fra Skandinavia og Nord-Tyskland, dessverre ikke fra Norge, med dagens befolkning, og de genetiske resultatene peker på

Urbefolkning og etniske minoriteter

at befolkningen i dag ikke kan være direkte etterkommere av de første innvandrere i Skandinavia. Selv om hoved-haplogruppene er de samme så er undergruppene så forskjellig at «aDNA personene» fra den eldre steinalder ikke kan være anene til dagens befolkning.

Den Neolittiske Revolusjon

Mens resten av Europa hadde sin Neolittiske revolusjon, dvs. tok opp jordbrukslevemåten så tidlig som for ca. 6700 år siden, var Skandinavia hjem for noen av de siste mesolittiske jeger/samlerfolkene. Bare for ca. 4000 - 4500 år siden ble jordbruk vanlig i Norge. Det er imidlertid svært få genetiske data som peker på en stor innvandring til Norge av jordbrukere fra den Nære Østen. De haplogruppene som i resten av Europa er forbundet med jordbruk, dvs E, J og G menn, representerer mindre enn 3% av mennene i Norge – det er igjen en forskjell for kvinner.

De siste DNA-testresultatene peker på at det var europeiske, kanskje mer nøyaktig syd-europeiske, jordbrukere, dvs hg R1b, R1a og I menn, som introduserte jordbrukskulturen i Norge, de fortrenget de tidligere jegere/samlere som var her, og teorien nå er at de mennene er anene til majoriteten av dagens norske menn.

Svartedauden

Det er ingen ting som peker på at svartedauden, AD 1350-52, var mer dødelig for én haplogruppe enn en annen, men opptil 50% av befolkningen døde og bare ca. 100-150 tusen mennesker overlevde i Norge. Mange av de små overlevende gruppene var veldig isolerte og det resulterte

i at genetisk drift og «flaskehals-fenomener» etter svartedauden hadde en veldig stor innflytelse på hvordan den genetiske variasjon utviklet seg i Norge.

Konklusjon

Siden vi ennå ikke har aDNA-resultater fra det forhistoriske Norge kan vi ikke si det helt sikkert, men studier i nabolandene peker på at de første innvanderne til Norge, like etter at isen smeltet for 12-13000 år siden, ikke har mange etterkommere i Norge i dag. Anene til majoriteten av de 90% av mennene i Norge i dag som tilhører haplogruppene R1a, R1b og I, er de europeerne som introduserte jordbrukslevemåten i Norge for 4-5000 år siden. Men det er sikkert noen få menn som kan spore sine urgamle aner tilbake til de aller første mesolittiske nordmenn – kanskje du er en av dem? En enkel DNA-test vil i de fleste tilfeller gi deg svaret!

Kilder:

1. Cui Y, Lindo J, Hughes CE, Johnson JW, Hernandez AG, et al. (2013) Ancient DNA Analysis of Mid-Holocene Individuals from the Northwest Coast of North America Reveals Different Evolutionary Paths for Mitogenomes. PLoS ONE 8(7): e66948. doi:10.1371/journal.pone.0066948
2. Ingrid Fuglestad (2012): The Pioneer Condition on the Scandinavian Peninsula: the Last Frontier of a 'Palaeolithic Way' in Europe, Norwegian Archaeological Review, 45:1, 1-29
3. Ron Pinhasi et al (2012): The genetic history of Europeans, Trends in Genetics, V.28, Is. 10, 496-505

4. Helena Malmström et al (2009): Ancient DNA Reveals Lack of Continuity between Neolithic Hunter-Gatherers and Contemporary Scandinavians, Current Biology 19, 1758-1762
5. Pontus Skoglund et al (2012): Origins and Genetic Legacy of Neolithic Farmers and Hunter-Gatherers in Europe, Science 336, 466

Stammer du fra et utmenneske? I så fall vil en enkel DNA-test gi deg svaret.

Innvandrere og slektsforskning

TEKST OG FOTO AINA JOHNSEN RØNNING

Om noen få tiår kommer kanskje hver fjerde nordmann til å være født i utlandet, eller av foreldre som er født i utlandet. Hvilke utfordringer vil disse ha til å finne sin slekt?

Statistikk viser at over en halv million mennesker i dagens Norge har enten mor eller far eller begge foreldre som er født utenfor Norge. Foreløpig har ikke innvandrersorganisasjonene særlig fokus på slektsforskning, men selv om behovet ikke er der nå, kommer det til å bli en utfordring om få tiår. I mange land er slektsforskning en ukjent aktivitet, og familien hviler på at bestemor kan alt om alle. En mer global verden vil skape økt interesse for slektsforskning også i land der man nå ikke har slektsforskerforeninger, og innvandrere vil være interessert i å finne sine røtter. I Sverige har Släktsforskarförbundet et prosjekt om slektsforskning for innvandrere, ledet av den argentinskfødte Jøffe Lintrup. Han hadde store problemer da han prøvde å finne sin mormors italienske avstamning. I Kirkeregisteret i Argentina stod det bare; «fødeby: Italia», uten noen nærmere presisering. «Det känns som att komma till en avgrund. Och så kommer det att kännas för kommande släktforskargenerationer när de vill söka sine rötter i Östeuropa, på Balkan, i Mindre Asien eller andra delar av världen», sa Lintrup i følge

DiSkutabelt på et seminar om temaet på forsommeren.

Mormonerne har avfotografert kirkebøker verden over, og Familysearch er et viktig hjelpemiddel når man skal søke etter slekten sin i andre land. Problemet er at det er mange land som ikke er like åpne med sine primærkilder. Lintrup opplevde blant annet at det var den presten i kirken som har kirkeboka, som avgjør om man får se i den.

Litt hjelp å få

På DIS-Norge sine nettsider kan du finne ressurser for slektsforskning i andre land. Lenkeregisteret er utfyllende når det gjelder de nordiske landene og USA/Canada, men ikke så stort for Latin-Amerika og Afrika. Sveriges Släktforskarförbundet har et lenkeregister for 111 land og regioner på sin nettside Wikirötter. Dette er lagt opp som en Wikipediaside med mye informasjon om hvert enkelt land, og en god innføring om hvor man skal starte å lete. Du finner hele listen over ressurser her: http://www.genealogi.se/wiki/index.php/Kategori:Sl%C3%A4ktforskning_i_andra_l%C3%A4nder

Foreningen «G-gruppen - Genealogi över Östersjön» ble startet i desember 2000 som et resultat av en studiesirkel som utviklet seg til å bli en slektsforskergruppe. G-gruppen spesialiserer seg på tysk og baltisk slektsforskning.

Foreningen er tilsluttet Sveriges Släktforskarförbund. G-gruppens hjemmeside <http://www.g-gruppen.net/> har en vegviser med instruksjoner om hvordan man slektsforsker i de ulike delene av Tyskland, Polen, Lettland, Estland og Finland, inklusive de historiske tilhørende delene av Finland; Ingermanland og Karelen.

Noe er skrevet

En av de tidlige arbeidsinnvandrene, Aslam Ahsan, har gjennom sin biografi fortalt historien både om sin egen familie og slekt på den pakistanske landsbygda. Han har også skrevet om hvordan han opplevde å komme til Norge. En annen som har gjort en del forskning på pakistanske familier og slektshistorier er forfatter og journalist Mahmona Khan. Slektsforskningen gjorde hun som research til boka "Tilbakeblikk - da pakistannerne kom til Norge", ei bok som handler om noen av Norges første arbeidsinnvandrere og deres opplevelser, og hvordan de i dag tenker om kultur, tilhørighet og identitet. Det er ikke usannsynlig at flerkulturelle fra hele verden kommer til å bli mer bevisste på sin egen slektshistorie, selv om det skal mye til at noen kommer til å bli like «slektsgale» som nordmenn utvandret til USA for flere generasjoner siden...

Slektsforskerskolen del 8

Slektsblogg

– hvilke bilder kan du bruke?

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Så lenge du ikke skriver noe injurierende, og så lenge du ikke bryter personvernet, kan du stort sett skrive hva du vil på bloggen din. Det virkelig problematiske er billedbruken.

Før sommeren fikk DIS-Norge sitt sekretariat en telefon fra en dame som var veldig opptatt av dette med fotografier tatt av profesjonelle i henhold til åndverksloven. Hun hadde nemlig, i god tro, kommet til skade for å legge ut noen fotografier på Facebook. Hun fikk så beskjed fra en profesjonell fotograf som opplyste henne om at dette kunne være ulovlig. Hun ringte så til en av de hardtarbeidende damene på DIS-Norge sitt kontor, og etterspurte mer informasjon om dette temaet.

Den profesjonelle fotografen har helt rett. Reglene for bruk av bilder er svært strenge. Det er to rettsregler som bloggere bør være ekstra påpasselig med å overholde. Retten til eget bilde, og opphavsrettigheten. Å publisere andres bilder uten å ha avklart dette kan bli dyrt, noe norske medier har opplevd gang på gang. At det også er strenge regler for å publisere bilder man selv har tatt av andre, er det mange som ikke har fått med seg. Selv store mediebedrifter

har fått problemer når de har publisert bilder av enkeltpersoner. Det viktigste unntaket fra retten til eget bilde er om saken har en aktuell og allmenn interesse. Man kan også publisere bilde av flere mennesker i store, offentlige forsamlinger. Er personen fremtredende i bildet, eller bildet er kompromitterende, må man være ekstra forsiktig med å publisere det. Også gamle bilder kan ha allmenn interesse, så man kan publisere gamle bilder av folk, så lenge det er aktuelt. For eksempel kan man trykke bilder av skolebarn fra 50-tallet om man skriver en bok om 50-tallet

Kontekst og allmenn interesse

Man kan også publisere andres bilder og henvise til sitatretten. For eksempel er det greit å publisere bilder fra en film, eller filmklipp, når man anmelder filmen. Sitatretten er imidlertid ingen fullmakt til å snikbruke andres verk. Det må settes inn i en kontekst. Det er konteksten som er avgjørende. Da kan man også gjengi det i sin helhet – om konteksten tilsier det. Bildet eller verket må dessuten være offentliggjort. Man må i tillegg være lojal til det meningsinnholdet i verket, og det kan for eksempel være krenkende om man gjengir bare deler

av verket. Selv om man påberoper seg sitatretten, må man huske å oppgi hvor man har hentet bildet eller film-snutten fra.

Kunstnernes rettigheter

Å ta bilder av statuer eller malerier, er heller ikke nødvendigvis uproblematisk. Selv når det gjelder malerier du eier selv, kan du få problemer dersom du publiserer bilder av maleriet. Også her handler det om kontekst. Er det snakk om et maleri som henger over sofaen i en interiørreportasje, er det som regel greit. Tar du bilder av en statue som er varig satt opp på et offentlig sted, er det greit så lenge statuen ikke er hovedmotivet i bildet. Er det bilder fra en utstillingsåpning er også det greit, fordi det går under hovedregelen om at det er greit å publisere bilder fra dagsaktuelle hendelser med allmenn interesse. I tillegg gjelder 70-årsregelen. Du kan fritt publisere bilder av verk der opphavsmannen døde for mer enn 70 år siden..

Noe få er klar over, er at dette vernet også gjelder for bruksgjenstander. Du kan med andre ord ikke uten videre publisere bilder av gullungen i en tripp-trapp-stol, siden denne er opphavsrettslig beskyttet. Igjen gjelder det å bruke hodet. Er stolen

hovedmotivet? Hvilken kontekst brukes bildet i? Er det snakk om en vanlig blogg, eller en blogg der man tjener penger på annonsesalg? Er det snakk om kommersiell bruk, for eksempel i en reklame, bør man være ekstra forsiktig. Samtidig er det slik at dersom du har rett til å bruke bildet, så har du rett til å bruke det, selv om personen det gjelder ikke liker det. Retten til eget bilde gjelder i 15 år etter personens død. Etter loven gjelder

retten bare personer bosatt i Norge. Men Høyesterett har gitt andre tilsvarende vern på ulovfestet grunnlag. Det er likevel mindre problematisk å publisere bilder av folk du har møtt på ferie i utlandet, enn i Norge.

Man bør være særlig varsom med bilder av barn. Foreldrene må gi samtykke. Men foreldre bør tenke seg om før de gir samtykke til seg selv. Det er ikke sikkert at barna dine vil like at du har publisert bilder av dem som

baby eller smårolling, når de selv blir tenåringer.

Bloggerne må altså i utgangspunktet forholde seg til akkurat de samme rettslige reglene som de store, norske redaksjonene må, noe som betyr at det er et stort ansvar å slektsblogge – i alle fall når det kommer til billedbruken.

Takk til Olav Torvund og Denedicte Langford i Bing Hodneland for bakgrunnsinformasjon.

Faktaboks:

Åndsverkloven § 43a. Den som lager et fotografisk bilde, har enerett til å fremstille eksemplarer av det, enten det skjer ved fotografering, trykk, tegning eller på annen måte, og gjøre det tilgjengelig for allmennheten.

Eneretten til et fotografisk bilde varer i fotografens levetid og 15 år etter utløpet av hans dødsår, men likevel minst 50 år fra utløpet av det år bildet ble laget. Har to eller flere eneretten sammen, løper vernetiden fra utløpet av dødsåret for den lengstlevende.

Bestemmelsene i §§ 2 andre til fjerde ledd, 3, 6 til 9, 11 til 21, 23 til 28, 30 til 39f og 39j til 39l, gjelder tilsvarende for fotografiske bilder i samme utstrekning som de gjelder for fotografiske verk.

Er et fotografi gjenstand for opphavsrett, kan også denne gjøres gjeldende.

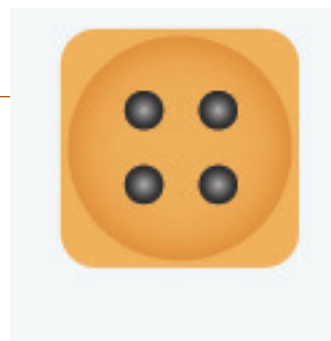
§ 45c. Fotografi som avbilder en person kan ikke

gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede, unntatt når

- a) avbildningen har aktuell og allmenn interesse,
- b) avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet,
- c) bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse,
- d) eksemplarer av avbildningen på vanlig måte vises som reklame for fotografens virksomhet og den avbildede ikke nedlegger forbud, eller
- e) bildet brukes som omhandlet i § 23 tredje ledd eller § 27 andre ledd.

Vernet gjelder i den avbildedes levetid og 15 år etter utløpet av hans dødsår.

Kilde: Lovdata

Slekt og Data presenterer slektsblogger:

Vidar Øverlie

<http://vidarsslektsblogg.blogspot.no/>

«Vidars Slektsblogg»

Utdrag:

Myheritage.no populært i Norge

Interessen for det norskspråklige nettstedet Myheritage.no har vært sterkt økende de siste to årene. Nettstedet ligger nå på en solid andreplass blant relevante nettsteder for slektsforskere i Norge mens Arkivverket.no fortsatt ligger på topp. Også andre kommersielle nettsteder som Geni.com og Ancestry.com er inne på den norske rangeringen hos Alexa.com.

Slektstrærne på nettstedene Myheritage.no, Geni.com og Ancestry.com får ofte mye negativ omtale da de sprer en enorm mengde med åpenbart gale slektsdata. Men slektsforskere tiltrekkes av lettvinnt informasjon og er lite kritiske til kvalitet i den aller tidligste fasen av sin egen slektsforskning. Da er man som oftest mest interessert i å etablere en anetavle langt tilbake i tid. Selv referanse til hvor man fant informasjonen eller kvaliteten er dessverre ikke så viktig da. Etter hvert lærer man at man må selv være kritisk og alltid sjekke opplysninger man finner på nettet med

primærkilder før man bruker dem og notere kilden.

Sammenlignet med en oversikt fra november 2011 er det tydelig at disse kommersielle nettstedene har stor framgang. Framgang er også notert for Slekt1.com og Dinslekt.no mens det motsatte har skjedd for Norway-heritage.com, Genealogi.no og Slekt.no. Noe overraskende er det kanskje at interessen for nettstedet Geni.no er så liten.

Vurdering

Veldig spennende side med tips og nyttige små snutter. Vidar er en erfaren slektsforsker, og gir oss innblikk i ulike verktøy, DIS-Norge sitt indre liv, konferanser og trender i slektsforskningsverden. Han er en av de som tør å mene noe om verktøy og tjenester, noe som gir et godt blikk inn «bak fasaden». Absolutt et nettsted man bør besøke jevnlig. Det trekker litt ned at det kan gå lang tid mellom hvert blogginnlegg, og at innleggene er litt korte.

Vidar har dessuten en egen nettside med anetavle/personregister etc:

<http://home.online.no/~oeverlie/index.html>

Tilbakemelding

Vidar sier at slektsgransking har vært en viktig hobby for ham i hele 40 år. Slektsbloggen har han hatt siden 2007.

– Når det gjelder oppdatering av bloggen så skjer det vanligvis 1-3 ganger i måneden, men det har vært litt avtagende aktivitet over flere år, sier Øverlie.

– *Leser du mange andres blogger?*

– Jeg følger med på de viktigste norske bloggerne, og på min blogg finner du også oversikter over slektsblogger i andre land. Den mest kjente av dem alle er trolig Dick Eastman sin blogg, men også Randys <http://www.geneamusings.com/>. Jeg vet ikke om jeg finner så veldig mye nyttig i de forskjellige slektsbloggene, men man holder seg i alle fall oppdatert på det viktigste som skjer og litt avkobling er jo greit. Det er ikke så mange reaksjoner jeg får på bloggen min, jeg får vel komme med litt kraftigere syns-

punkter dersom det skal skje, men det er ikke så viktig med reaksjoner heller, sier Øverlie.

– Enn nettsiden din med anetavle. Får du mange tilbakemeldinger på den?

– Det begynner å bli veldig mange år siden jeg la ut mine nettsider og også der er responsen så liten at jeg vurderer å legge den ned. Ny medier tar over og det er vel Facebook som stadig blir mer viktig i slektsforskningen. Ser også at aktiviteten på forskjellige etterlysningsfora for slektsforskning er begynt å avta. Det er nok noen blogger som prøver å kombinere slektsnettside og blogg, og det kan jo være en måte å gjøre det på, sier Øverlie.

Tidligere anmeldte blogger:

Nr 1 2012: Liv Ofsdal: Min Digitale

verden: livofs.blogspot.com

Nr 2 2012: Laila Christiansen: Slekt og Slikt: lailanc.blogspot.com

Nr 4 2012: Viggo Eide: Tid og rom: tidogrom.blogspot.no

Nr 1 2013: Oddvar Munro-Jensen: Skrivebloggen: oddvarmj.blogspot.com

Nr 2 2013: Liv Marit Haakenstad: Genit: genealogiit.blogspot.com/

Nr.	Nettsted	Norsk rangering	Global rangering
1	Arkivverket.no	113	23 221
2	Myheritage.no	142	34 978
3	Disnorge.no	327	56 542
4	Geni.com	379	6 788
5	Ancestry.com	390	665
6	Slekt1.com	1 648	151 243
7	Genealogi.no	2 237	308 640
8	Norwayheritage.com		761 979
9	Dinslekt.no		906 996
10	Wangensteen.net		1 152 097
11	Slekt.no		1 487 100
12	Genit.no		4 201 182

Liv Marit Haakenstad

Slektsgranskerens guide til utvandringen 1825–1930

Vigmostad og Bjørke, 2013, 436 sider, revidert utgave

AV VIGGO EIDE

De fleste nordmenn har slektninger i Amerika, og nesten alle amerikanerne har sine slektsrøtter i andre land. I 2008 kom forfatter og slektsforsker Liv Marit Haakenstad ut med et solid samleverk om de mange nordmenn og -kvinner som i en hundreårsperiode forlot gamlelandet for å skape seg et anstendig liv, hus og arbeid under fremmede himmelstrøk. De dro til mange land, de fleste til Amerikas forente stater, USA.

Derfor er det også naturlig at boka går mest i dybden på amerikanske immigranter.

Slektsforskningens popularitet og utbredelse gjør at stadig flere ønsker å leite etter slektninger i andre land. Det er ikke et enkelt materie har jeg forstått: Denne anmelder kan ingen ting om emnet. Det nærmeste jeg er kommet er å søke i Digitalarkivets emigrantprotokoller. Derfor leser jeg Haakenstads bok med nybegynnerens briller.

Slektsgranskerens guide har to hovedbolker, første bolk er generelt om utvandringen og er på ca. 200 sider. Andre bolk handler om kilder og metoder for å finne utvandrerne, og er på ca. 175 sider. I tillegg kommer

innledninger, litteraturlister, stikkord og personregister, til sammen 436 detaljerte og rikt illustrerte sider.

Utvandringens historie bygger primært på andre forfattere og Liv Marit Haakenstad henter stoffet fra svært mange bøker. I tillegg har hun gjennom reiser og egen slektsforskning førstehåndskjennskap til forholdene, spesielt i USA. Startåret i boktittelen - 1825 - er uløselig knyttet til Cleng Persons emigrantgruppe med båten Restauration, men forfatteren omtaler også tidligere emigranter på 1600- og 1700-tallet. Vi får vite hvilke mennesker som dro, sosiale og geografiske fellestrekk, illustrert med enkeltpersoners historier.

Reiseruten var komplisert, ikke bare i Norge, også gjennomreise fra øst- til vestkysten i Storbritannia og Atlanterhavsfarten. Vi får lese om agentene i Norge som solgte billetter og rekrutterte emigrantene, skipene og selskapene, samt billettpriser og prepaid tickets. Mange har sett i emigrantlistene at billetten var betalt i utlandet. Hvordan gikk det for seg? Og hvordan kommuniserte utvandrerne med slekt og venner hjemme i by og bygd? Ikke alle kom fram til

Amerika, noen døde, noen ble rundlurt underveis, andre ble returnert. En mulig årsak til at du ikke finner igjen dem som dro.

Ankomsten i USA og Canada er grundig beskrevet, spesielt grundig om Ellis Island. Det samme er reisen innover i landet, settlementer (større bosetninger av nordmenn) og bosetninger. Vi leser om aviser, yrker, religiøs organisering og hverdagslivet. Første bolk av boka er meget detaljert, men også overflatisk og knapp. Dette er forståelig når Haakenstad skal beskrive et stort, komplisert materiale som dekker en lang historisk periode. Det kan først virke som en ulempe, men er egentlig en stor fordel. Leseren får en grundig oversikt med gode, løpende kildehenvisninger som han eller hun kan skumlese. Når en seinere har funnet ut hvilken havn en slektning emigrerte fra og hvilken båt vedkommende dro med kan en slå opp og finne ut mer om skipsselskapet, de lokale agentene, mottakelsen i England, avreisen fra Liverpool osv. for å nevne noen eksempler. Slektsgranskerens guide er i så måte en god håndbok, også på det generelle planet.

Et par avsnitt kan rettes opp i

neste opplag. Det mangler tall på hvor mange som omkom ved ulykka i Eriekanalen i 1852. Døde alle 132 nordmennene? Forfatteren nevner en overlevende ved navn, var han den eneste som overlevde? Nettstedet norwayheritage.com opererer med 67 omkomne nordmenn. En annen unøyaktighet er å oppgi datoen 31. desember som telledatoen i alle seks folketellingene 1865 til 1910.

Boka er som sagt rikt illustrert, men bare i sorthvitt. Det er synd, men har sikkert en økonomisk forklaring. Kanskje kan forlag eller forfatter legge illustrasjonene ut på et eget nettsted, ettersom mange kart og en del avisartikler blir for smått for leserne. Søylediagrammene på side 207 er direkte dårlige og må endres. Dessuten liker jeg ikke at alle bilder framstår med tredimensjonal skygge, slik at de svever over boksida. Det er enerverende i lengen. Framheving av faktabokser og transkriberte tekster fungerer fint med egen innramming.

I bokas del 2 viser Liv Marit Haakenstad hvor vi kan finne kilder til utvandringen i Norge, England, USA og Canada. Fra amerikabrev, bilder

og koppevaksinasjoner, til militærruller, auksjonsprotokoller og skipslister. Her opplyses hvor kildene finnes på nett, arkiver og museer.

Ved å lese transkriberte

amerikabrev får vi et tidstypisk bilde av både et skriftspråk og et hverdagsliv langt unna det vi kjenner fra vår egen tid.

Kildeopplysningene er utmerkete og detaljerte, og som novise innen emigrasjonssøk finner jeg dette både nyttig og inspirerende. Når vi lesere seinere skal arbeide med en konkret utvandring tror jeg disse opplysningene vil være til stor hjelp.

På samme måte som i bokas første bolk, er USA viet størst plass i den praktiske bolken til slutt. På internett omtales både betalingstjenester og gratis databaser og Haakenstad kommer med mange gode eksempler som viser prosessen fram til å finne hvor emigrantene ble av. Det er ofte ikke

lett, bare amerikaniseringen av norske personnavn kan skape uoverstigelige hindringer. Slektsgranskerens guide til utvandringen kan i så måte bidra til å komme mange skritt videre i ditt arbeid.

Boka er et solid stykke arbeid med mange gode opplysninger og tips for slektsforskere som skal lete etter utvandrere. Er du nybegynner i faget er valget lett. Liv Marits bok er nok den beste håndboka du kan finne om norsk utvandring sett ut fra et slektsperspektiv. Anbefales!

DIS-Oslo/Akershus møter folk på gata Finn din oldemor på Karl Johan

Tekst og foto Sigbjørn Elvebakken

DIS-Oslo/Akershus var så heldig å bli profilert som ett av tretti arrangement fra Norge på De Europeiske Kulturminnedagenes nettsider www.europeanheritage-days.com under overskriften Genealogy on the main street.

Lørdag 14. september 2013 satte vi opp ett telt på Egertorget i Oslo. Fire slektsforskere ønsket å profilere vår hobby til allmennheten mellom klokka 10.00 og 15.00. Baker Samson på hjørnet lånte oss velvillig strøm til laptopene, vi hadde lada opp med rikelig materiell om DIS-Norge, Slekt og Data, slektsforskning generelt og om Slektsforskerdagen 2013 lørdag 26. oktober på Riksarkivet. Kanskje ville dette føre til økt besøk på våre arrangementer og vekke nysgjerrigheten hos flere.

Vi fikk mange besøkende og lange blikk i løpet av dagen, dette var noe helt annet enn barnevogna med buttons mot atomvåpen og for miljøvern som vi er vant til å se på Egertorget. Så vi noen som søkte ekstra lenge med blikket mot teltet, stoppet vi opp og slo av en prat, ofte endte det opp med at de kom nærmere, slik at vi fikk fortalt om vår interesse og DIS-Norge, Slekt og Data og DIS-Oslo/Akershus. Det er dessverre slik at det er bare ett fåtall som vet om oss sett i forhold til den store massen som bor i Oslo-regionen i dag. Noen nye medlemmer ble det også, kanskje flere gikk hjem og sjekket ut nettsidene og trykket på Bli medlem, hvem vet?

De fleste nøyde seg med å gå forbi, dessverre. Noen få kom inn i teltet og fikk reelle tips og råd om hvordan de går fram. Både Carl Birger og Sigbjørn sørget for at det gikk opp et lys for noen, Svein og Kari sto til tider midt i folkestrømmen og viste seg fram og snakket med menigmann. Mitt inntrykk av å komme ut på gata slik er svært positiv, det er få som forventer å se oss, og de som stopper opp viser virkelig interesse for det vi gjør.

Dette blir nok en årlig gjentakelse. Neste år bør vi kanskje være ett par stykker til, kanskje som avløsning, brosteinene på Karl Johan er ikke det beste underlaget å stå på. Jeg har aldri tidligere stått på noen stand som har hatt like stor interesse for vår hobby her hjemme i Norge.

Carl Birger van der Hagen og en gjest fordypa over laptopen

Leserbrev

Takk for flott artikkel i Slekt og Data, nr 2 2013. Jeg har fått mange positive tilbakemeldinger på artikkelen om slektsgransking som valgfag. Også til høsten vil skolen tilby valgfaget Forskning I Praksis - med en periode i høst der vi skal arbeide med slektsgransking.

Mvh

Steinar Instebo

Folketellinger

Når på året en folketelling skulle gjelde, er avgjørende for et par vesentlige opplysninger for en slektsforsker. Det ene er - hvilke personer er med i tellingen? Og det andre er muligheten til å kalkulere alder riktig. Husk at dersom du ser i person-data på 1865-tellingen på "nye" Digitalarkivet, er det lagt på fødselsår. Dette er beregnet fødselsår ut fra oppgitt alder. I instruksjonen for tellingen står det: "Alderen anføres efter løbende og ei efter, fyldte Aldersaar. Ved, nyfødte Børn skrives saaledes I Aar og ved den, som er i sit 26de Aar, 26 og ikke 25 Aar" (se dokumentet på Digitalarkivet om Folketeljinger i Noreg). Men - "nye" Digitalarkivet har altså beregnet fødselsår for oss. Dette gjør at du ikke må være helt "striks" når du skal lete etter en fødsel i kirkeboken. Om du ikke finner personen det året tellingen oppgir, let også året før, og ikke gi deg før du har lett også året etter det oppgitte.

Hentet fra bloggen Slekt og Slikt

Søk i dødsannonser for Glåmdalen

AV LIV OFSDAL

DIS-Norge har nå fått en ny medlemsjeneste, søking i dødsannonser for Glåmdalen i Hedmark. Innunder Glåmdalens distrikt tilhører følgende kommuner: Sør-Odal, Nord-Odal, Kongsvinger, Eidskog, Åsnes, Grue og Våler. Illustrasjonen viser et eksempel på treff hvor vi kan se en del av dødsannonsen.

Ragnar Olsen har skannet alt materialet, gitt som en gave til DIS-Oslo/Akershus den 6. desember 2012.

Dødsannonsene er fra perioden 1943 til og med 2012, over 60.000 dødsannonser. For å søke i dødsannonsene brukes Java, det vil si at dette må du ha installert på mas-

kinen din. Du finner dødsannonsene ved å gå til: Kilder » Regionale kilder » Hedmark » Dødsannonser Glåmdalen. For å søke i dødsannonsene går du hit: Start programmet og Javaprogrammet starter.

DIS-Norges hederspriser

DIS-Norge, Slekt og Data har Landsmøte i slutten av april 2014.

Det er vanlig å dele ut DIS-Norges hederspriser på Landsmøtet. Hvis noen ønsker å tipse om gode kandidater til både DIS-Bjørn og DIS-fat gjøres dette til valgkomiteen i DIS-Norge.

Send en e-post til valgkomite@disnorge.no med en begrunnelse.

Pris til Gjesdal

Kulturminnedagsprisen deles ut hvert år under Kulturminnedagene i september. I år går prisen til Gjesdal i Rogaland.

Kulturkontoret og Historie- og Ættesogelaget har gått sammen om å lage arrangementet Historiens stemmer fra Gjesdal. Gjesdal får kulturminnedagsprisen fordi de lager et arrangement som er et flott svar på årets tema og har et sterkt lokalt tilsnitt, sier Jørg-Eirik Waula, leder

i Norges kulturvernforbund. I følge programmet får publikum bli med på «et spennende dykk inn til Gjesdalthistoriens kvinner og menn. Noen har gått inn i historiebøkene som etablerte personligheter, andre hvisker stille bak nette blondegardiner, nynner mellom kirkebenkene og suser opp igjennom kronglete stier over de grønnkledde fjell.»

Christine og Saron Apelsath

Tante Christines Apelsath's gravsted på Staten Island, NY

AV TORILL KRISTIN SVEDHAUG F. STRAND

Et lite tilbakeblikk som gjorde inntrykk høsten 2011, og som jeg har delt med min familie og som jeg også er blitt bedt om å dele i «Slekt og Data». Det gjelder min mann Pers og min reise til USA for å oppleve California og stedet der vi bodde i hele 1981 sammen med vår datter Maria, som da var 1 år gammel.

Siden vi ikke hadde vært på USAs østkyst, valgte vi å starte reisen vår med en uke i New York. Når vi bestemte oss for å reise til New York, kjente jeg et stort behov for å prøve å finne tante Christines grav.

Mor (Agnes Strand f. Svedhaug) har alltid snakka om sin søster Christine som tidlig reiste fra deres hjemsted på Stad til USA og ble bosatt der. Hun gikk bort i 1953, bare 43 år gammel. Mor sørget over at hun ikke fikk

besøkt henne, ei heller besøkt hennes grav. Mulighetene til å reise så langt var ikke så store den gangen. Av brev som ble skrevet og av ting mor delte, virket det som hun følte at hun på et vis hadde sviktet sin søster som bodde og levde så langt borte.

På bakgrunn av dette, bestemte jeg meg for å prøve å finne graven og plante den blomsten som mor aldri fikk mulighet til. Jeg kontaktet mitt søskenbarn Jan Helge Svedhaug som jeg visste hadde vært der for mange år siden. Gjennom ham fikk jeg informasjon om fødselsår og årstallet hun døde. Deretter begynte jeg å søke på internett. Der fant jeg navnet hennes og navnet på kirkegården hun var gravlagt, men ingen flere opplysninger.

Vi besøkte Sjømannskirken i New York, og spurte om de kunne hjelpe

meg. De hadde ikke noe arkiv over nordmenn som var gravlagt i New York, men ga oss et telefonnummer som det var mulig å ringe for å forhøre seg. Vi ringte dit, og fikk da opplysninger om kirkegården som lå på Staten Island, og på hvilket område tantes grav var.

Vi tok ferge fra New York til Staten Island (30 min). En nydelig tur like ved frihetsgudinnen. Framme på Staten Island, tok vi tog i 30 min.

Før vi dro til kirkegården, lette vi etter en blomsterbutikk, noe som skulle vise seg å ikke være enkelt. Etter hvert fant vi en Halloween-butikk som solgte mye forskjellig, og der fant jeg en fin plante med lilla roser. Like ved denne butikken fant vi inngangen til kirkegården, Ocean View Burial Park.

Torill Kristin Svedhaug ble veldig forundret da hun sa at hennes tante var gravlagt sammen med en ukjent mann.

Mormor Emilie Svedhaug som reiste fra Stadlandet og feiret sin 70-årsdag hos tante Christine på Staten Island i 1952

En stor kirkegård som var veldig flott og velstelt. Vi kom inn der - og etter en stund fant vi stedet der graven var. På graven stod tantes navn, Christine Apelsath født 1910, død 1953. Men ved siden av var det et helt fremmet navn – Ragnar Carlson. Jeg skjønnte ingen ting, og begynte å lure på om dette kunne være tantes grav. Og hvor var min onkel Saron Apelsath gravlagt?

Vi hadde ikke hørt om noen ved navn Ragnar Carlson, og vi lurte på hvordan vi skulle finne ut av dette. En snill mann som jobbet på kirkegården ringte til et kontor og spurte om de kunne hjelpe oss, og det endte med at han kjørte oss dit.

De lette i arkivene og fant opplysningene om tante. Det var hennes grav. På samme kirkegård, men på et helt annet sted var Saron gravlagt sammen med Helen. Jeg visste ikke at han hadde giftet seg på nytt, og lurte på hvem Helen var. Det visste de ikke.

I Sarons mappe stod det også at hans nære venn Ragnar Carlson var gravlagt sammen med hans tidligere

kone, Christine Apelsath. (I ettertid har jeg funnet ut at Ragnar Carlson var til stede i mormor Emilies 70 års dag som hun feiret hos Christine og Saron mai 1952. De var også hjemme hos ham på besøk).

De ga oss et kart over kirkegården og tegnet inn stedet hvor Saron var gravlagt. Vi besøkte så deres grav, og etterpå gikk vi tilbake til tantes grav. Nå visste vi med sikkerhet at vi hadde funnet den rette graven. Det var vondt å tenke på at mamma aldri fikk oppleve dette - samtidig er jeg takknemlig for at vi fant graven, og for at jeg kunne få oppfylle mammas sterke ønske gjennom så mange år, om å få legge blomster på graven fra tantes familie i Norge.

Den snille mannen på kirkegården plantet blomsten for oss, og jeg konkluderte med at Saron hadde kjøpt to doble graver. Siden han valgte å bli gravlagt sammen med sin kone nr 2, overlot han graven ved siden av tante til sin nære venn som ikke hadde kjøpt seg grav.

Vi reiste videre til California. Etter

1 1/2 uke var vi tilbake til New York. Da besøkte vi sjømannskirken for å takke for hjelpen. Telefonnummeret vi fikk der ble sentralt for å finne graven. De satte pris på at vi kom tilbake og fortalte hvordan dette hadde gått.

Presten fortalte at mange henvender seg dit for å få hjelp i tilsvarende saker, men at det er sjelden de kan hjelpe da de vanligvis ikke vet hvor nordmenn er gravlagt. Alle som kom i vår vei og som fikk høre historien om tante Christine, var hjelpsomme og gjorde alt de kunne for at jeg skulle lykkes i å finne graven.

Det var også godt å være på Staten Island og få se stedet hvor tante og onkel bodde. Vi så ikke huset deres, men området. Et nydelig sted. Jeg er så utrolig takknemlig for denne opplevelsen som ble den største i løpet av de dagene vi tilbrakte i New York.

Syver Pedersen Molvig og Trine Mathea Helgesdatter (utlånt av Mette Gunnari).

Fra Rygge til sydhavet og tilbake

AV METTE GUNNARI / KJETIL JOHANSEN

Slektsforskning er moro står det på baksiden av DIS-Norges t-skjorter. Jeg kan ikke være mer enig i dette og må dele en av mine forskningshistorier med dere.

Etter å ha lett etter min oldemors bror, Harald Molvig, i mange år, fikk jeg et endelig gjennombrudd i 2009. I folketellingen 1875 i Kristiania står Harald oppført som sømand og jeg lette etter ham ”overalt” i mange år uten hell. Jeg var helt sikker på at han var borte og at det ikke var noen etterkommere etter ham.

Dette viste seg imidlertid å være

helt feil. Etter nok et søk på nettet fikk jeg plutselig treff på navnet hans. En dame i Australia hadde lagt ut et spørsmål om Harald Molvig på et slektsforum der nede. Jeg ble naturligvis helt i fyr og flamme og sendte straks en forespørsel nedover om dette kunne dreie seg om samme person. Jane Movick svarte umiddelbart og like entusiastisk og sa at det trodde hun. Etter nærmere undersøkelse viste det seg at det VAR min oldemors bror hun hadde spørsmål om og at Harald faktisk var hennes oldefar. Vi har felles tippoldeforeldre og er dermed 4-menninger!

Etter noen år med e-postutvekslin-

ger fant vi ut at vi måtte treffes. Jane og hennes mann skulle til London og fant ut at derfra var veien kort til Oslo. Dato for besøket ble avtalt og jeg bestemte meg for at vi skulle reise ut til Rygge og forsøke å finne gården min tippoldefar solgte før han flyttet til Kristiania i 1857.

Jeg tok kontakt med Rygge Historielag for å finne ut mer om hvilken gård det dreide seg om og eventuelt få noe mer informasjon om denne. Henvendelsen ble svært godt mottatt og vi ble invitert til Rygge. Der fikk vi en strålende mottakelse og vi tilbrakte en flott dag der. I tillegg ble vi overrakt en fantastisk slektsrapport og det viser

Jane Movick i hagen på Holkemyr

Harry Molvik og Luisa Thomas (utlånt av Jane Movick)

Familien "tilbake" på tunet på Molvik Nordre

Holkemyr 1956.

Molvik Nordre 1956.

seg at det finnes mange hundre slektninger og etterkommere i Rygge.

Kjetil Johansen fra Rygge Historielag beskriver vårt besøk her: Det hele startet med en henvendelse til Rygge Historielag med spørsmål om å spore opp en en gård. Det dreide seg om en slekt som skulle ha bodd på en av Molvikgårdene og i dag, underlig nok, har etterkommere både på Fiji, New Zealand og i Australia.

For å begynne med starten, går vi tilbake 10 generasjoner. På slutten av 1700-tallet bor familien til Jacob Nilsen Rosnes (f. 1757 død 1833) og hans kone Margrete Pedersdatter (f. 1760 død 1833) på gården Holkemyr, mellom Molvik og Rosnes. Han var gårdbruker og skomaker. De ble gift i Rygge 20.10.1786. Hun var av slekt fra gårdene Strømnes og Tasken i Råde. Hans aner er ukjente og det har ikke lyktes og spore ham bakover i tid.

De får fem barn, og historien vår går videre med deres yngste datter - Sonni. Barn:

- Karen Sofie Jacobsdatter (f.

30.11.1788 på Gateeiet). Gift med Bjørn Johnsen (f. 1778 død 6.1.1859). Tar siden over Holkemyr.

- Nicolai Jacobsen (f. 3.1.1792 på Holkemyr)

- Peder Jacobsen (f. 29.1.1794 på Holkemyr). Gift med Elisabeth Hansdatter fra Nasle.

- Willatz Jacobsen (f. 18.9.1796 på Holkemyr).

- Sonni Jacobsdatter (f. 9.2.1799 død 25.5.1869).

Sonni går bare kort igjennom et lite skogsholt for å finne seg en make. Hun gifter seg 14.7.1823 i Rygge med Peder Syversen Molvik (f. 2.12.1794 død 27.12.1831). Peder er sønn av gårdbrukeren på Molvik Nordre, Syver Willadsen Vold (f. 1.12.1766 død 4.11.1862) og Maria Pedersdatter Molvik (f. 1764 død 16.7.1806). Det var hans mor som hadde tatt over odelen på Molvik Nordre. Peder var også arving på Vold, som han også eide deler av, men som han selger til sine søsken. Han kjøper først Molvik Søndre i 1804 og siden Molvik Nordre i 1807 og arver sin mors del av

Molvik Nordre og en forsvunnet gård som het Molvikhaugen. Når Peder dør arver hans enke hele gården Molvik Nordre. De får følgende barn:

- Martin Pedersen Molvik (f. 4.5.1924 i Rygge).

- Syver Pedersen Molvik (f. 6.3.1826 på Molvik død 13.11.1899 i Christiania). Og det er med han historien går videre i retning sydhavet.

- Anne Margrethe Pedersdatter Molvik (f. 28.3.1828 død 19.3.1900). Gift med Christoffer Olsen Støtvik. Han var fra Kubberød, mens han far var fra Støtvik.

- Johannes Pedersen Molvik (f. 1830).

- Petrine Christine Pedersdatter (f. 3.3.1832 død 31.1.1914 på Musangen i Råde). Gift med Johannes Holmsen (f. 28.2.1822 død 20.2.1869 på Musangen).

Syver Pedersen Molvik, den nest eldste sønnen på Molvik Nordre, tar over Nordre Molvik etter sin far i 1854. Av en eller annen grunn selger han gården ut av slekten og flytter til Christiania i ca.1857. I 1865 bor hans familie der og han arbeider som

Mette og Jane (utlånt av Mette Gunnari)

stykkjunker i forsvaret. Han gifter seg 3.4.1857 med Trine Mathea Helgesdatter (f. 12.12.1831 død 24.11.1911 i Christiania). Hun var datter av Helge Olsen Tollefsrød og Malene Helgesdatter Støtvik, som var gårdbrukere på Tollefsrød i Larkollen. De fikk følgende barn:

- Sofie Syversdatter (f. 7.1.1858 på Molvik Nordre død 1951 i Oslo).
- Harald Syversen Molvik (f. 1.10.1859 i Christiania død 1904 i Fiji). Og det er med han historien fortsetter.
- Paula Malene Magdalene Syversdatter Molvik (f. 9.8.1863 i Christiania død 8.2.1934 på Fagerborg i Oslo)
- Thora Marie Syversdatter Molvik (f. 17.11.1865). Gift med Erwin Waldemar Obermann (f. 4.7.1869 i København død 1963 i Oslo). Deres etterslekt finnes også i dag. Deres datter, Rigmor (f. 1903 død 1961), giftet seg med Oscar Gunnari (f. 1904 død 1961). Deres barnebarn, Mette Gunnari, var også med på besøket i Rygge.

Harald Syversen Molvik reiser som ung til sjøs, og blir «borte» for familien. Når hans far døde i 1899, oppgis det i skiftet at de ikke har hørt fra han på 11 år. Tilsvarende skjer når hans mor dør, - da har de ikke hørt fra sønnen på om lag 25 år. Harald døde etter sigende på sjøen, 45 år gammel. Imidlertid stifter han familie på den andre siden av kloden. Han gifter seg med Pelese (f. 1877 på Samoa på Fiji). Hennes pikenavn er ukjent. Han er i hvert fall gift i 1897, da de får en

Skilt i Katrinekrysset.

datter. De får følgende barn:

- Harry Molvik. Ukjent fødslessted og år. Og det er med han historien fortsetter.
- Nora Molvik (f. 1897 på Samoa).

Når Harry er ung endrer han sitt etternavn til Movick, som er navnet hans etterslekt benytter i dag, både på Fiji og i Australia. Han gifter seg med Luisa Thomas fra Samoa. De får åtte barn: Robert Henry, Richard, Frederick, Charles, Adrian, Georg, Nora, Emily og Peggy. Alle med etternavnet Movick.

Deres eldste sønn Robert Henry Movick gifter seg med Thelma Wildin. Og de får igjen seks barn. Henry Desmond, Richard Frederick, Jane Lockington, Randolph James, Louise Caroline og Roberta Esthe-Ann.

Og nå nærmer vi oss enden på denne generasjonsrekken. Det er et av disse barna som sommeren 2012 kommer på besøk til Norge, for og se landet forfedrene en gang hadde reist fra. Jane Movick (f. 30.3.1952) er nå gift med James Harvey fra Irland og de har i dag fire barn.

Nå har tilfeldighetene stelt det i stand slik at en annen etterkommer av en annen gren av denne familien, bosatt i Norge, har arbeidet med slektsforskning. Mette Gunnari har av andre årsaker kontaktet Jane Movick og ber henne komme på besøk. Mette Gunnari er hennes firemenning. Og det er Mette Gunnari som tar kontakt med Rygge historielag.

Det var ikke den alt for store jobben og finne denne slektsrekka og heller ikke invitere Jane, Mette og deres reisefølge til Holkemyr og Molvik.

Lørdag 1. september 2012 ankommer familien Rygge og blir møtt på Halmstad. Velkomstkomiteen fra

Rygge historielag har til og med tatt frem det fineste sommervær, og bygda og kulturlandskapet fremstår i sin flotteste prakt. Det er temmelig opphisset stemning i bilene når det gamle skiltet i Rosneskrysset dukker opp i skogskanten. De forstår lett at dette er opprinnelsen til deres navn Movick.

Først går turen til Holkemyr, der de eldste sporene av slekten finnes. Familien og Jane går gjennom de samme gamle stuene på Holkemyr, som er de samme som var her når hennes tippptippptippoldefar og –mor bodde her. Våningshuset på Holkemyr er bygd i 1764 og stuene er faktisk nettopp de samme. Det var både en entusiastisk og tankefull stemning.

Deretter bærer ferden til fots de få meterene til Molvik Nordre, der dagens eier står klar til og ta dem i mot. Gården eies i dag av Steinar Skovdahl. Hele reisefølget får bese tunet der deres forfedre levde og virket. Her har det riktignok vært byttet ut både våningshus og driftsbygninger, siden slektingene solgte gården for drøye 150 år siden.

Det er ikke å ta hardt i å påstå at familien reiste hjem med spesielle følelser. De hadde i lang tid båret navnet Movick, uten og ha noen spesiell relasjon til dette. Nå hadde de det, og det var nok en dag de ikke glemmer så lett.

Etter denne strålende dagen i Rygge var det ikke tvil om at vi hadde enda mer å snakke om. Jane og jeg fikk umiddelbart fantastisk god kontakt. Det var som om vi hadde kjent hverandre lenge og vissheten om at vi er i nær slekt blir bare en forsterkelse av denne. Pussig nok viser det seg at, pga min ”fargerike” familiebakgrunn med kun Ryggeslekten som norsk tilknytning, har vi nøyaktig like mye norsk blod i årene.

Släktforskardagarna 2013

Köping 23-25 august

AV DAG ANDERS KJÆRNES, FOTO ODD MARTHINSEN

Vi var 11 personer som reiste med buss fra Oslo til Köping tidlig fredag 23. august. Det var en stab fra Dis-Norge, Slekt og data og en gjeng som skulle være med på konferansen.

Lørdag morgen kl. 09:00 var det offisiell åpning av Släktforskardagarna 2013 med diverse taler og snorklip-ping. Vi var kommet til et eldorado for oss som ønsker å slektforske i Sverige, Norge og Danmark. Det var et Svensk slektforskerarrangement med utstillere fra hele Sverige, fordelt på to store saler. Det var godt med plass, men det ble ganske trangt til tider, for det var mange forskjellige avdelinger og foreninger, som driver med slektforskningsarbeid. De hadde med seg utstillinger om det de drev med. Presenterte sitt arbeid i form av oppslag og artikler de solgte. Her burde en ha tre ting: God tid, mye penger, og god plass på hjemturen. Det var mye interessant å finne hos de forskjellige utstillerne. Det var alt fra

å kjøpe bøker, CDer og DVDer, abonnement på tidsskrifter og nettilganger samt mye mer. Det sies at det var ny rekord med besøkende på messen.

Messen bestod ikke bare av utstillere men også en rekke foredrag. Her skulle en hatt mer tid, til å få med seg mer enn det jeg klarte. Jeg var på to foredrag på lørdag og to foredrag på søndag. På lørdag startet jeg med å høre på Elisabeth Renström som fortalte om radioprogramet Släktband i Svensk radio P1. Et radioprogram som omhandlet slektsforskning i Sverige og har holdt på i 10 år. Alle programmene kan lastes ned som podkast, noe som jeg har gjort og begynt å høre på. De er interessante og gir ideer til noe lignende i andre land enn i Sverige for å komme i kontakt med slektsforskere over det ganske land og dele deres interesser og lidenskap.

Jeg var også på et foredrag av Dick Harrison: "Bergslagen den svenske historiska hjarteland". Det var interessant og høre hvor senteret for industri lå i Mellandalen på 1600 tallet. Der hvor enkle forekomster av jern var å

finne. Jernet ble laget på enkle måter. Gruvefruen var en rød tråd i hans foredrag. Det var et praktfullt foredrag om historien i Mellandalen.

På søndag startet jeg med å høre på «Byn, gården och människan under 1800-talet» med Kalle Bäck. Det var et foredrag på hvordan landsbygda og byene i Sverige utviklet seg. Det handlet om landsbygda organisert i små landsbyer hvor de hadde sine jorder i lapper utover. Senere ble det skifte slik at en gård ble mer sammenhengende og at husene ble desentralisert. Det handlet om hvordan disse landsbyene var bygd opp. Det var i tider hvor mankoen på det daglige, utstyr og lignende var følbart.

Jeg var på et nytt foredrag av Dick Harrison: "Upprörsmän, biskoper, borgbyggare och Upptäckare, en historisk resa genom Västra Mälardalen". Det var en fargefylt reise om kriger og intriger i Västra Mälardalen. Det hele begynte med at han fortalte om Sven Helen som bygde nytt hus.

Laila Normann Christiansen er en mye brukt slektsforsker, og har blant annet forsket på halvparten av deltakerne i Alt For Norge. Her er hun i samtale med programleder Henriette Bruusgaard.

Klage på manglende kildehenvisning

AV REDAKTØR AINA JOHNSEN RØNNING

Slekt og Data har mottatt en klage fra Liv Marit Haakenstad angående en artikkel Laila Normann Christiansen hadde før i Slekt og Data nr. 1/2012 om utvandrerhaver. Hun mener vi har brutt reglene for kildehenvisninger.

Haakenstad har gått gjennom artikkelen, og markert hvilke setninger som hun mener er tatt ut fra hennes bok "Slektsgranskerens guide til utvandringen 1825-1930". I kritikken fra Haakenstad står det: «For det første - Aina jobber profesjonelt med dette, og må vite om reglene for kildehenvisninger. For det andre - Laila har tatt utdanning i Volda innen slektsgransking, der kildehenvisning er en del av pensumet. Bruk av mitt materiale på denne måten aksepteres ikke, og dette gjelder også andre skriblerier fra Laila eller andre som bruker det fritt.»

Kildehenvisninger

Pressen har ikke like strenge krav til kildehenvisninger, som det doktorgrader og andre vitenskapelige arbeidere har. Slekt og Data får ofte inn fagartikler med fotnoter, kildehenvisninger, litteraturlister og henvisninger til nummer i slektsregister. Normalt blir dette fjernet for å gjøre teksten mer lettlest, og grunnet plasshensyn. I sjeldne tilfeller legger vi den fulle teksten ut på nettet. Ofte får vi henvendelser fra lesere som vil komme i

direkte kontakt med skribenten for å få mer informasjon. Disse ønskene etterlever vi naturligvis. Dersom det er av særlig nytte for den generelle leser, kan vi føye på et «les mer»-avsnitt med de mest sentrale kildene som er brukt i artikkelen, eller som kan være nyttig lesning for særlig interesserte. Dette ble gjort i den overnevnte artikkel, der vi konkret anbefaler Haakenstads bok samt boken «Farvel Norge» til Sverre Mørkhagen. Dette ble gjort fordi disse to bøkene er mest sentral for de som ønsker å søke etter utvandret slekt i USA.

Mangler i bokhylla

Laila Normann Christiansen har imidlertid ikke brukt Haakenstad sin bok i forbindelse med sin artikkel i nummer 1/2012. Hun har ikke en gang lest den. «Jeg har aldri kopiert noe fra bøkene til Haakenstad. Alt jeg har skrevet i den nevnte artikkel, er egen kunnskap og erfaringer etter 20 år som slektsforsker. Haakenstad har ikke monopol på kunnskap, og heller ikke enerett til å skrive/foredra om slektsforskning bare fordi hun har gitt ut bøker om emnet», sier Christiansen i en kommentar.

Ikke PFU-mat

Pressens Faglige Utvalg har få saker om kildehenvisninger. Det nevnes heller ikke i pressens Vær Varsom-plakat, ut over at man skal oppgi

hvem som siteres, og at man skal sjekke at den informasjonen som oppgis, er riktig. Jeg siterer fra punkt 3.1 og 3.2: «Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det kommer i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson. Vær kritisk i valg av kilder, og kontroller at opplysninger som gis er korrekte.»

PFU behandlet i oktober 2010 en sak der bladet Alfa kritiserte Dagbladet for å kjøre en sak uten å oppgi Alfa som kilde. Alfa ble imidlertid nevnt i artikkelen, noe PFU mente var nok, og frikjente Dagbladet. I kjennelsen heter det: «Pressens Faglige Utvalg vil innledningsvis påpeke at det er vanlig praksis å referere andre mediers saker, og at det også vanligvis er presseetisk akseptabelt, så lenge man oppgir kilde og ikke plagierer. Utvalget vil i tillegg minne om at det er viktig for publikum å vite hvor nyhetsmeldinger, uttalelser og lignende kommer fra. Dessuten mener utvalget at det bør være viktig for redaksjonene å fortelle sitt publikum hvor de ulike elementer er hentet fra, for å sikre kvaliteten og opprettholde egen troverdighet.» Et mindretall i PFU la til at mediene i all hovedsak bør kreditere andre medier når en artikkel i overveiende grad bygger på eksempelvis et eksklusivt intervju, som i det foreliggende tilfellet.

Riksforsamlingen på Eidsvoll 1814. Foto: wikipedia.org

De som bygget Norge

I dag får organisasjoner som ivaretar bygninger, fartøy, fyr og andre materielle kulturminner statsstøtte. Det er vel og bra, men hva med selve menneskene som skapte Norge? Vi som utfører det immaterielle kulturvernet stiller et betimelig spørsmål: Handler det bare om hva som ble bygget da Norge ble en kulturnasjon – ikke om hvem som gjorde jobben?

I år er det stemmerettsjubileum. Til neste år er det grunnlovsjubileum. Viktige begivenheter å markere. DIS-Norge, den største slektsforskerorganisasjonen i Norge, bidrar med å kartlegge alle etterkommerne av Eidsvoldsmennene. Det betyr at du i løpet av våren vil kunne søke deg frem til om du selv er en etterkommer av de 112 mektige mennene som var på Eidsvoll de viktige vårdagene i 1814. Eidsvoldsmennene var byggeklosser, etterkommerne av viktige personer for det norske samfunnet, og de var med å bygge landet vårt de siste 200 år. Alle som har prøvd å finne egen slekt, vet hvilket enormt arbeid det er. I snart to år har frivillige over hele

landet brukt dager og netter på å finne andres slektninger – helt gratis.

Kulturløftet 3, som regjeringen la frem tar ikke for seg immaterielt kulturvern. DIS-Norge får i dag ikke noen grunnstøtte over statsbudsjettet, på tross av at vi har søkt i mange år, og spørsmålet vi stiller oss er hvordan frivilligheten innen det immaterielle kulturvernet skal videreføres?

Det materielle kulturvernet er godt synlig på statsbudsjettet. For eksempel får Norges Husflidslag 12 millioner inneværende år. Det er dem vel unt, men også organisasjoner som ikke jobber med noe så konkret som håndarbeid eller gamle fyr, er avhengige av velfungerende sekretariater for å kunne organisere den frivillige innsatsen over hele landet. Det holder ikke bare å ha frivillige hender, man må ha noen som organiserer de gode kreftene. Er det demokratisk at slektsforskerne ikke blir sett og hørt? Vi er en del av Norges kulturelle grunnmur, fordi slektsforskerne gjør et stort arbeid med å ta vare på historien om personene.

Vi har blant annet et tett samarbeid med Riksarkivaren om registrering og indeksering av kirkebøkene som gjør det enklere å finne informasjonen. DIS-Norge er også ansvarlig for Gravminner, en database som inneholder nesten 2,5 millioner gravminner. Disse er registrert av frivillige. 1.3 millioner gravminner er også avfotografert og bildene finnes i samme database. Både eidsvoldsprosjektet, kirkebøkene og gravminnene er gratis tilgjengelig for alle på nett. Vi har nærmere 10.000 medlemmer og flere hundre frivillige i distriktslag i samtlige norske fylker. Det er ikke bare TV-programmer som «Hvem tror du at du er» og «Alt for Norge» som får slektsforskerhjelp fra DIS-Norge. Hver dag hjelper vi mennesker med å finne sine røtter. Prosjektet Gravminner har mottatt kr. 75.000,- fra Norsk Kulturråd, og det er det eneste vi har mottatt noen gang. Bør vi håpe på et regjeringsskifte for å få politikere som ser at også den immaterielle kulturarven har noen verdi i Norge?

Kristine - ny medarbeider

Navn: Kristine Rakke Østby

Alder: 25

Slekt fra: Brandbu, Hvaler, Hobøl, Ringeby, Elverum, Sverige, Kristiania, Telemark, Stavern, Brunlanes, Ullensaker og Bygdøy.

Om meg: Slekt er noe jeg egentlig alltid har vært opptatt av. Hadde jeg visst at det gikk an å forske på slekta, og at det var mulig å lete fram informasjon på nett, hadde jeg nok begynt med slektsforskning for mange år siden. Det begynte våren 2012 med en artikkel om folketellingene i en eller annen nettavis, og derfra gikk veien videre til Digitalarkivet og 1910-tellingen. Jeg hadde jo lenge hørt om en tippoldefar som het Thorvald Julius Torgersen, som drev symaskinbutikk og leverte bær til det kongelige slott. Vi hadde slektstavlen hans hengende på veggen i huset der jeg vokste opp, der det sto en del om ham og om kona med det lange flotte navnet Maja Rosalie Bernhardine. Ett søk og jeg ble hekta.

Jeg begynte å spørre eldre familiemedlemmer og kartlegge personene jeg hørte om. Nå er det jeg som forteller foreldre og besteforeldre om deres slekt - om deres oldeforeldre og tippoldeforeldre. Jeg fant også fort fram til DIS-Norge, noe som for alvor ga fortgang i slektsforskningen. At det var mulig å gå inn og bla i kirkebøkene, det hadde jeg aldri

trodd! Jeg bladde opp i kirkebøker og folketellinger, og benyttet meg flittig av Slektsforum til lete- og tydehjelp.

”Heldigvis” var jeg på denne tiden arbeidsledig. Månedene gikk og jeg ble mer og mer oppslukt. I januar 2013 sendte jeg en e-post til DIS-Norge for å undersøke mulighetene for å jobbe i DIS-Norge. Mette Gunnari ringte meg en liten stund senere og sa at det dessverre ikke var mulighet for dette. ”Men du...”, lo Mette i telefonrøret. ”Jeg skal på God Morgen Norge i overmorgen.” Jeg begynte å le litt nervøst. ”Jeg skulle gjerne hatt med meg en som er litt ung, hvor gammel er du?”

Jeg har vært på en del jobbintervjuer i min korte yrkesaktive karriere, men jeg tror dette ”intervjuet” er det jeg kommer til å huske best.

Noen måneder senere tok Mette kontakt med meg igjen, da Liv skulle trappe ned stillingen sin og jobbe hjemmefra. Kort tid etterpå var jeg i gang med opplæring under Liv og Mettes trygge vinger.

Jeg er så glad for å få ta del i et miljø hvor min entusiasme for slektsforskning blir delt og forstått. Jeg føler at jeg nå har fått Drømmejobben (med stor D) og jeg gleder meg til å gå på jobb hver eneste dag. Jeg ser også fram til å bli kjent med flere engasjerte DIS’ere og få flere med oss etter hvert.

DIS-tur til Smøla

AV ODDVAR MUNRO-JENSSEN
55 personer hadde meldt seg på årets tur med DIS-Møre og Romsdal til Smøla den 15. juni.

Etter ilandkjøring på Edøy fikk vi litt orientering om den nye ferja «Edøy-fjord» som ble overlevert til Fjord1 i januar 2012. Den er bygd for å brukes i åpne havstrekke. Gurisenteret ligger rett ved fergekaia, det åpnet i 2009. Det er også på Edøy at «Fru Guri av Edøy» spilles hvert år. Første stopp var Edøy gamle kirke. Først fikk vi høre om Edøy sokn som besto av Smøla, Tustna og en del andre øyer. I 1990 feiret Edøy kirke 800-årsjubileum. Kirken var sannsynligvis bygd i to etapper, det ser en på steinmurene. Opprinnelsen til kirken var et gårds-kapell. Orgelet er fra 1990 da kirken feiret 800 år. Kirkeklokkene er stemt i E og G-dur, som ble valgt etter første bokstav i fornavnene til Eilert og Guri Hagerup. Etterpå ble det anledning til å se litt omkring. Så dro vi videre og underveis fikk vi informasjon om steder som vi passerte, Hestøta med skalldyrindustri, Rosvoll og den gamle prestegården.

Neste stopp var Jøstølen der vi tok båt til fiskeværet Ringsøy. Ved ankomst fikk vi servert kanapeer. Etterpå var det informasjon om fiskeværet. Vi fikk høre om fiske fra slutten av 1800-tallet og framover, og litt om væreierne. Av andre ting vi fikk høre om var dampbåt som hadde rute fra Kristiansund. Det betød bedre kommunikasjon for dem som holdt til her ute. Telefonen var også et viktig kommunikasjonsmiddel, den hadde

de fått installert så tidlig som i 1905. Mer vanlig var det å skrive og motta brev til familie og kjente med nytt fra hjemme og ute. Ringsøy hadde eget postkontor som ble lagt ned i 1975. Vi forflyttet oss opp på haugen. Mens vi skuet utover øyer og hav ble det fortalt om de andre fiskeværene i området. Det var bosetting på flere av øyene, men når noen flyttet tok de husene med seg. På flere av øyene kan en derfor se hustufter. På Odden er det ikke hus i dag. Hallarøya var et fiskevær som Ringsøya, men etablert mye tidligere. Øya er fraflyttet men det er folk der om sommeren. De siste årene har det vært restaurering av flere hus her ute. Etter å ha hørt om folket og livet på øyene var det flere som benyttet anledningen til å ta en tur i butikken, og ellers se seg omkring.

Vi dro fra Ringsøya til Jøstølen og kjørte så over Røkmyrene og inn i Smøla Vindpark. Det er 68 vindmøller i Vindparken og gjennomsnittlig årsproduksjon på 450 Gwh. Etterpå kjørte vi til Dyrnesvågen hvor det var middag på Annies Gjestekro. Der fikk vi servert sosakjøtt med karamellpudding og kaffe til dessert. Praten

gikk livlig rundt bordene, så det var tydelig at alle hadde en fin tur. Etter at middagen var ferdig kunne en sette seg ut og slappe av før bussen dro til Veidholmen.

På Veidholmen var det værvandring. Det var nydelig vær og mange benyttet den korte tiden til å se på rorbueene og hus. Havet lå blank og stille, en rak motsetning til vinterstormene som har herjet opp gjennom tidene. Huseierne holdt på å reparere på husene, så det var liv der ute.

Vi måtte videre og neste stopp var Norsk Myrmuseum hvor vi også fikk en orientering. Blant annet fikk vi høre at den spesielle næringsfattige myren gjorde at det oppsto store problemer under dyrkingsarbeidet. Problemene gjaldt særlig næringsmangel og gjødsling, men også dyrkingsteknikk. Selskapet Ny Jord etablerte derfor forsøksgarden Moldstad i 1937. Stiftelsen Norsk Myrmuseum ble etablert 1995. På gården kan en også se hvilke redskap en brukte, og elles informasjon om natur og jorden som biotop. Etter en liten stopp ved Kulisteinen satte vi kursen mot Molde.

Drept på MyHeritage

Opplysninger som publiseres på åpne nettsider er ofte upålitelige. Vær ekstra forsiktig om du vurderer å bruke slike nettjenester.

Liv Ofsdal har publisert sine egne slektsopplysninger på nettsiden sin, og brukerne på Myheritage har – uten å fortelle det til Liv – publisert dem under sine trær, men under feil navn. (Hun stod oppført som Skillingshaug – født Ofsdal). Enda verre er det at hun stod oppført som død i 2011.

«For det første er det å stjele andres slektsopplysninger ufint, det minste de kunne ha gjort var å kontakte Liv og høre om det var greit om de la inn hennes opplysninger, for å så legge det ut på MyHeritage. (Men, de mener jo hun var død, så da var det kanskje greit?). For det andre er det kanskje et tankekors å legge så nye opplysninger på nett, også om avdøde personer? Liv kjenner ingen av disse tre slektstre-eierne, så hvorfor i all verden skal de legge ut informasjonen? I hvertfall uten å kontakte henne (men... de mener jo hun var død...) For det tredje, det er sånne slektstrær som gjør at disse tjenestene får dårlig rykte. Feil blir gjort, folk stjeler/låner/bruker informasjonen uten selv å sjekke, og feilen spres videre. Liv er nå død i 3 slektstrær. Dette er løgn. Og tyveri av slektsopplysninger. Og

slett slektsforskerarbeid. Fysj. Men det er ikke MyHeritage (eller da Geni) sin "skyld". Det er slektsforskeren (eller slektsopplysningsstjeleren i dette tilfellet) sin skyld at MyHeritage har feil opplysninger» skriver Laila Christiansen på sin blogg.

Overivrige brukere

Liv Ofsdal ble ikke like sjokkert over ryktet over sin egen død. «Det verste er at de både tok livet av meg og ga meg feil navn! At folk stjeler det jeg har publisert sjøl må jeg nok bare finne meg i - men da får de skrive rett!» er hennes kommentar.

«Her ser vi hvor ille det kan gå når folk kopierer fritt det de finner på nettet. I dette tilfellet er det brukere av MyHeritage som ukritisk sprer feil informasjon. Dessverre er nettstedet som MyHeritage og Geni mer fokusert på å dytte forslag på folk enn å minne brukerne på at de faktisk må passe på selv å legge ut kun ting som de kan stå inne for. Alle kan vi gjøre noen feil en gang i blant, men når man har et system som de to nevnte nettstedet så er det fort gjort for brukerne å glemme seg.» sier John Ludvigsen i en kommentar.

«Jeg pleier å anbefale folk å bruke et lokalt program for så å ta et uttrekk av det man ønsker å ha med i et online-program. Da har man mye større kontroll. Dette vi ser nå er nok

offer for en lettvin-løsning med aktiv og ukritisk bruk av klipp-og-lim», anbefaler Ofsdal.

Tommelfingerregler

Selv om det tryggeste er å holde seg til seriøse slektsprogrammer på egen datamaskin, er det mange gode tips man kan få på nettjenester som Geni. Benytter du deg av en slik tjeneste, er det viktig å være ekstra forsiktig. Kopierer du andres slektsforskning, bør de oppgis som kilde. I utgangspunktet er det problematisk å legge ut opplysninger om nålevende, eller personer som nylig er avdødd. Ta gjerne kontakt med personen selv, eller gjenlevende barn, om du ønsker å legge ut opplysninger som er nær i tid. Ønsker du å legge ut andres «hele slektstrær» på nett, bør du i alle fall be om lov først. Liv Ofsdal måtte selv kontakte de som hadde lagt ut feilaktig informasjon.

- Jeg har nå vært i kontakt med alle de tre som hadde lagt ut denne grove feilopplysningen, og de har alle beklaget og selvfølgelig rettet opp opplysningen. Det er jo kjempeflott! Men det som skremmer meg, er at ingen av dem er i stand til å erindre hvor de har opplysningen fra! Alle kan få gjort en feil i sin slektsforskning, det har jeg også gjort - men å ikke vite hvor man har opplysninger fra er direkte skremmende! Særlig for en "kildefrik" som

Liv Ofsdal – i beste velgående

meg, som alltid noterer ned hvor opplysningene kommer fra, om den er troverdig eller ikke. Derfor vil jeg alltid ha muligheten til å finne ut hvor mine slektsdata er fra, sier Ofsdal som altså lever i beste velgående.

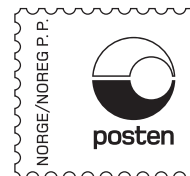
Frykter utviklingen

John Ludvigsen frykter for at de kommersielle nettstedene kommer til å ødelegge for slektsforskere som tyr til nettet for å finne nye slektsspor.

– Det er et voksende problem med de kommersielle slektstrærne som gir brukerne forslag til personer

de kan være i slekt med. Jeg frykter at disse er med på lure brukerne litt. Nettsteder som MyHeritage og Geni har en voksende popularitet, de treffer et voksende marked av nye slektsforskere, og om litt er kanskje nettet oversvømmet med ubrukelig data. Nå er det kommet mange nettstedet man finner treff på som man abonnerer på. Jeg lurar på hvor mange som er reelle og hvor mange som egentlig sender deg til Ancestry eller andre mer kjente nettsteder. Jeg har abonnert på et par av dem og har litt blandede følelser selv om de er av

de mer seriøse steder. Her trengs det mye voksenopplæring. Vi trenger alle en påminnelse - selv oss som har en del erfaring. Det som jeg frykter er at det er mange som forsker på slekta uten å være med i et miljø hvor man fokuserer på problemstillingene rundt slektsgransking, sier Ludvigsen.

Returadresse:
DIS-Norge
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Medlemsfordeler i DIS-Norge

- Medlemsbladet «Slekt og Data» med mye slektsfaglig stoff tilsendes fire ganger i året
- Full tilgang til våre hjemmesider med mye informasjon og faglig stoff
- Mulighet til å bidra til DIS-treff der du kan treffe andre slektsforskere som kanskje vet noe om din slekt. Som bidragsyter til DIS-treff, får du brukernavn og passord slik at du kan lete i svensk, dansk og finsk database
- Tilbud om å delta på medlemsmøter, kurs og andre arrangementer fra det laget du geografisk tilhører og fra sentralt hold
- "Fadderordning". Du kan få tips og hjelp fra en etablert slektsforsker de første 12 måneder av ditt medlemskap
- Rabatt på briller og synstest fra Interoptik og Brilleland
- DIS-Norges medlemmer får medlemsrabatt på samtlige salgsartikler hos Norsk Slektshistorisk Forening
- Rabatt på diverse varer som slektstavler og bøker (se disbutikken www.disnorge.no/cms/disbutikk.html)
- Rabatt på bokinnbinding og trykking
- Rabatt på Ancestry.se, Genline, Arkiv Digital for dem med slekt i Sverige
- Rabatt på bredbånd (internett) fra Telenor
- Rabatt på kjøp av anetavler fra HomeDeco

brilleland

JULIUS. ØRENBERG BOKBINDERI
HÄNDVERK SIDEN 1860

